

Załącznik
do uchwały Nr 39/2010
Rady Ministrów
z dnia 15 marca 2010 r.

MINISTERSTWO GOSPODARKI

Program Oczyszczania Kraju z Azbestu
na lata 2009 – 2032

Warszawa, 2010

SPIS TREŚCI

1. STRESZCZENIE	5
2. DIAGNOZA STANU	7
3. CELE, ZADANIA I FINANSOWANIE PROGRAMU	13
3.1. Zadania legislacyjne.....	14
3.2. Działania edukacyjno-informacyjne	16
3.3. Usuwanie azbestu i wyrobów zawierających azbest.....	18
3.3.1. Usuwanie wyrobów azbestowych z budynków jednorodzinnych i gospodarskich oraz oczyszczanie terenów nieruchomości	18
3.3.2. Usuwanie wyrobów zawierających azbest z dużych obiektów budowlanych i oczyszczanie terenu nieruchomości	20
3.3.3. Usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych – połączenie z innymi działaniami (m.in. termomodernizacja, przebudowa gospodarstwa rolnego).....	22
3.3.4. Usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów i terenów użyteczności publicznej oraz terenów byłych zakładów produkujących wyroby azbestowe	22
3.3.5. Budowanie składowisk przyjmujących odpady zawierające azbest oraz urządzeń do przetwarzania odpadów zawierających azbest.....	23
3.4. Elektroniczny System Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest	24
3.5. Zadania w zakresie oceny narażenia i ochrony zdrowia	27
3.6. Źródła finansowania usuwania azbestu.....	28
4. KOORDYNACJA I MONITORING	32
4.1. Zadania Ministra Gospodarki.....	32
4.2. Rada Programowa	33
4.3. Kompetencje oraz współpraca poszczególnych organów administracji publicznej.....	34
4.4. Organizacje pozarządowe, partnerzy społeczni	37
4.5. System monitorowania i wskaźniki oceny realizacji	38
5. EFEKTY PROGRAMU.....	40
5.1. Korzyści społeczne.....	40
5.2. Korzyści ekologiczne	40
5.3. Korzyści ekonomiczne	40
ZAŁĄCZNIKI	43
Załącznik nr 1 Wykaz obowiązujących aktów prawnych dotyczących azbestu.....	45
Załącznik nr 2 Nagromadzenie wyrobów azbestowych, lokalizacja składowisk odpadów zawierających azbest	51
Załącznik nr 3 Stan zanieczyszczenia powietrza włóknami azbestowymi	57
Załącznik nr 4 Wynikające z Prognozy oddziaływania Programu na środowisko rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem Programu	59

1. STRESZCZENIE

Prezentowany *Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032*, zwany dalej „Programem”, utrzymuje cele przyjętego przez Radę Ministrów 14 maja 2002 r. *Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski*:

- 1) usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest;
- 2) minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju;
- 3) likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Określa jednak nowe zadania niezbędne do oczyszczenia kraju z azbestu w okresie 24 lat, wynikające ze zmian gospodarczych i społecznych, jakie nastąpiły m.in. w związku ze wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej.

Realizuje wnioski zawarte w „Raporcie z realizacji w latach 2003-2007 *Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski*” poprzez wprowadzenie priorytetowych zadań legislacyjnych, uruchomienie wsparcia finansowego dla działań prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz usprawnienie systemu monitoringu realizacji *Programu*.

Wsparcie finansowe ze środków budżetowych pozostających w gestii Ministra Gospodarki ukierunkowane jest głównie na wzmocnienie procesu inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest przez dofinansowanie opracowywania gminnych, powiatowych i wojewódzkich planów usuwania wyrobów zawierających azbest. Jest również przeznaczane na prowadzenie działań edukacyjno-informacyjnych, w tym szkoleń dla administracji publicznej oraz szkoleń lokalnych, dzięki którym zostanie wzmocniony proces usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości bez korzystania z usług wyspecjalizowanych firm.

Program grupuje zadania przewidziane do realizacji na poziomie centralnym, wojewódzkim i lokalnym, w pięciu blokach tematycznych:

- 1) zadania legislacyjne;
- 2) działania edukacyjno-informacyjne skierowane do dzieci i młodzieży, szkolenia pracowników administracji rządowej i samorządowej, opracowywanie materiałów szkoleniowych, promocja technologii unicestwiania włókien azbestowych, organizacja krajowych i międzynarodowych szkoleń, seminariów, konferencji kongresów i udział w nich;
- 3) zadania w zakresie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych, z obiektów użyteczności publicznej, terenów byłych producentów wyrobów azbestowych, oczyszczania terenów nieruchomości, budowy składowisk oraz instalacji do unicestwiania włókien azbestowych;
- 4) monitoring realizacji *Programu* przy pomocy elektronicznego systemu informacji przestrzennej;
- 5) działania w zakresie oceny narażenia i ochrony zdrowia.

Szacuje się, że na terenie kraju nadal użytkowane jest ok. 14,5 mln ton wyrobów zawierających azbest (w latach 2003-2008 usunięto ok. 1 mln ton).

Całkowity koszt realizacji *Programu* w latach 2009-2032 szacowany jest na kwotę ok. 40,4 mld zł, na którą składają się środki własne właścicieli nieruchomości, środki inwestorów, środki z budżetu państwa oraz środki jednostek samorządu terytorialnego.

Koszt realizacji *Programu* oszacowano na podstawie następujących założeń:

- pozostało do usunięcia 14,5 mln ton wyrobów azbestowych, łączny koszt ich demontażu i transportu oraz unieszkodliwienia wytworzonych odpadów zawierających azbest szacuje się na kwotę ok. 40 mld zł,
- koszt budowy 56 składowisk odpadów lub kwater przystosowanych do składowania odpadów zawierających azbest oszacowano na kwotę ok. 260 mln zł,
- pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki środki finansowe z budżetu państwa, przeznaczone na wspieranie: opracowania planów usuwania wyrobów zawierających azbest, działań edukacyjno-informacyjnych oraz monitoringu *Programu* określa kwota 53,2 mln zł (0,13%),
- środki finansowe jednostek samorządu terytorialnego przewidywane na opracowywanie i aktualizację planów usuwania wyrobów zawierających azbest oraz działania edukacyjno-informacyjne szacuje się na kwotę ok. 40 mln zł (0,10%).

Dostępne instrumenty finansowania demontażu, transportu i unieszkodliwiania usuniętych wyrobów zawierających azbest to:

- 1) pożyczki i dotacje ze środków krajowych funduszy ochrony środowiska, których beneficjentami są jednostki samorządu terytorialnego,
- 2) środki unijne w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 oraz Regionalnych Programów Operacyjnych, których beneficjentami mogą być m.in. jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, podmioty świadczące usługi z zakresu zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, gminy wiejskie, miejsko-wiejskie i miejskie, młodzi rolnicy, rolnicy podejmujący działalność nierolniczą,
- 3) kredyty komercyjne i preferencyjne (z dopłatami wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej do oprocentowania kredytu).

Aby zwiększyć tempo usuwania wyrobów zawierających azbest, szczególnie z terenów wiejskich, *Program* wprowadza nowy instrument umożliwiający usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu własnej nieruchomości bez korzystania z usług wyspecjalizowanych firm, o ile osoby usuwające wyroby azbestowe zostaną odpowiednio przeszkolone i będą dysponować środkami technicznymi eliminującymi narażenie na kontakt z włóknami azbestu, a prace te będą wykonywać incydentalnie. W ramach prac przygotowawczych do uruchomienia tego instrumentu przygotowano wykaz niezbędnych zadań legislacyjnych oraz zaplanowano finansowanie odpowiednich szkoleń lokalnych.

Usunięcie wyrobów zawierających azbest przyniesie korzyści społeczne, ekonomiczne i ekologiczne polegające na:

- 1) zmniejszeniu emisji włókien azbestu,
- 2) uzyskaniu poprawy ochrony zdrowia mieszkańców,
- 3) poprawie wyglądu zewnętrznego obiektów budowlanych i ich stanu technicznego.

Aktualizacja kosztów realizacji *Programu*, faktycznych potrzeb inwestycyjnych oraz skutków budżetowych będzie możliwa dopiero po zakończeniu procesu rzetelnej inwentaryzacji wyrobów azbestowych w Polsce. Tempo dotychczasowych działań nakazuje założyć kilkuletni okres realizacji pełnej inwentaryzacji. Działania prowadzone przez Ministra Gospodarki mają na celu przyspieszenie i usprawnienie tego procesu.

2. DIAGNOZA STANU

Przyjęty w dniu 14 maja 2002 r. przez Radę Ministrów *Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski*, opracowany został w latach 2000-2001 w oparciu o obowiązujące wtedy przepisy prawne. Do jego opracowania została zobowiązana Rada Ministrów w drodze przyjętej przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej rezolucji z dnia 19 czerwca 1997 r. – w sprawie programu wycofywania azbestu z gospodarki (M.P. Nr 38, poz. 373).

Program Oczyszczenia Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 jest kontynuacją i aktualizacją celów oraz działań ustalonych w *Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski*.

Realizacja *Programu* została przewidziana na lata 2009 – 2032, co zdecydowanie wykracza poza ramy Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015. Tak długi okres został przyjęty głównie z uwagi na znaczną, co najmniej trzydziestoletnią, trwałość płyt azbestowocementowych i innych wyrobów stosowanych w budownictwie. Ponadto wyroby zawierające azbest są bardzo rozproszone na terenie kraju, nie jest znana ich dokładna ilość, jednakże szacunki wykonane w 2003 r. wskazywały na użytkowanie na terenie kraju około 15,5 mln ton wyrobów zawierających azbest. Kolejnym czynnikiem znacznie wydłużającym okres realizacji *Programu* jest konieczność ponoszenia przez właścicieli nieruchomości, urzędów oraz instalacji wysokich kosztów demontażu wyrobów azbestowych oraz transportu i unieszkodliwiania odpadów azbestowych, a także nieuniknionych kosztów nowych wyrobów bezazbestowych, które zastąpią usunięte wyroby azbestowe.

Program przewiduje intensyfikację wszystkich działań do roku 2012 tak, aby w latach 2012-2013 dokonać rzetelnej oceny realizacji celów *Programu* i opracować jego aktualizację do roku 2015. W latach 2012-2015 zostanie dokonane całościowe podsumowanie dotychczas przeprowadzonych działań oraz osiągniętych celów, także poprzez wskaźniki oceny realizacji *Programu*.

W latach 2003-2008 funkcjonowania *Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski* prowadzono liczne działania, których celem było wzmocnienie procesu oczyszczania kraju z azbestu. Jednak tempo usuwania wyrobów zawierających azbest było niższe od zakładanego – dotychczas usunięto około 1 mln ton, a więc w użytkowaniu na terytorium Polski znajduje się około 14,5 mln ton wyrobów zawierających azbest.

Aby zwiększyć tempo usuwania wyrobów zawierających azbest prowadzone były działania legislacyjne, organizacyjne i informacyjno-edukacyjne, które mają na celu wspieranie procesu oczyszczania kraju z azbestu.

Należy tutaj wymienić niektóre z nich, a mianowicie:

- 1) wydanie i znowelizowanie ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, wydanie sześciu rozporządzeń bezpośrednio regulujących problematykę azbestową, oraz szeregu innych regulacji dotyczących substancji chemicznych i gospodarki odpadami, które pośrednio dotyczą problematyki azbestowej (załącznik nr 1);
- 2) upowszechnianie wiedzy dotyczącej szkodliwości azbestu oraz procedur bezpiecznego postępowania przy użytkowaniu oraz usuwaniu wyrobów zawierających azbest, poprzez wydawanie i dystrybuowanie do jednostek samorządu terytorialnego poradników i informatorów;

- 3) funkcjonowanie 29 składowisk odpadów przyjmujących do składowania odpady zawierające azbest oraz planowanie rozbudowy ich sieci na terenie kraju (zał. nr 2);
- 4) analizowanie pojawiających się nowych technologii w zakresie unicestwiania włókien azbestu w odpadach oraz ich wykorzystywania;
- 5) analizowanie możliwości wprowadzenia odstępstw od obowiązku usuwania niektórych wyrobów zawierających azbest;
- 6) powstanie dużej ilości małych przedsiębiorstw remontowo–budowlanych świadczących usługi w zakresie eliminowania z użytkowania wyrobów azbestowych i przekazywania wytworzonych odpadów azbestowych na składowisko;
- 7) przeszkolenie 6000 pracowników administracji rządowej i samorządowej, Policji, Straży Pożarnej, Służb Celnych oraz inspektorów Inspekcji Pracy, Nadzoru Budowlanego, Inspekcji Sanitarnej i lekarzy;
- 8) nawiązanie kontaktów międzynarodowych, szczególnie w ramach UE, ułatwiających współpracę w obszarze bezpiecznego usuwania azbestu;
- 9) uruchomienie monitoringu realizacji *Programu* w formie bazy danych o wyrobach i odpadach zawierających azbest;
- 10) utworzenie Ośrodka Referencyjnego Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem w Instytucie Medycyny Pracy im. Prof. J. Nofera w Łodzi, prowadzącego badania stanu zdrowia byłych pracowników zakładów, w których stosowany był azbest w produkcji, ludności w rejonach zagrożonych oraz pomiary stężeń włókien azbestu na terenie całego kraju (załącznik nr 3);
- 11) finansowe wspieranie w formie dotacji jednostek samorządu terytorialnego w zakresie opracowywania programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, opracowywania dokumentacji oczyszczania miejsc publicznych z wyrobów azbestowych, prowadzenia działań edukacyjno-informacyjnych;
- 12) uruchomienie finansowania działań związanych z usuwaniem azbestu w ramach krajowych funduszy ochrony środowiska, ze środków unijnych oraz preferencyjnych kredytów przez Bank Ochrony Środowiska.

Najistotniejsze niedociągnięcia w dotychczasowej realizacji zadań to:

- 1) zbyt mała ilość gminnych, powiatowych i wojewódzkich programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest;
- 2) niedostateczna ilość planów sytuacyjnych rozmieszczenia wyrobów zawierających azbest oraz pełnych rejestrów obiektów budowlanych zawierających azbest i miejsc narażenia na działanie azbestu na terenie województw;
- 3) niedostateczny stopień inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest oraz niedostateczna ilość przeprowadzonych pierwszych kontroli stanu obiektów i urządzeń budowlanych przez większość osób fizycznych i prawnych, będących właścicielami, zarządcami lub użytkownikami miejsc, w których był lub jest wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest; niedostateczna ilość dokonanych ocen z pierwszej kontroli powodowała zaniechanie dalszych kontroli okresowych oraz sporządzenia ocen stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest;
- 4) niepełne informacje o ilości usuniętych wyrobach zawierających azbest;
- 5) nieprzestrzeganie przepisów zawartych w aktach prawnych dotyczących postępowania z wyrobami zawierającymi azbest;

- 6) niedostateczny przepływ informacji i sprawozdawczości;
- 7) niewystarczająca współpraca administracji rządowej i samorządowej, co nie sprzyjało efektywnej realizacji zadań wynikających z *Programu*;
- 8) brak systemowego wsparcia finansowego dla podmiotów obowiązanych do podejmowania działań na rzecz bezpiecznego usuwania azbestu, w szczególności dla osób fizycznych, co stanowi istotne zagrożenie dla usunięcia azbestu do 2032 r.

Szczegółowe informacje na temat realizacji w latach 2003-2007 zadań *Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski* zostały zawarte w „Raporcie z realizacji w latach 2003-2007 *Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski*” przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 4 marca 2008 r.

W latach 2003-2008 finansowano z budżetu państwa zadania realizowane w czterech blokach, a mianowicie:

- 1) wsparcie finansowe dla opracowywania planów i programów usuwania wyrobów zawierających azbest oraz przeprowadzania szkoleń dla administracji rządowej i samorządowej o problematyce azbestowej,
- 2) prowadzenie działalności informacyjno-popularyzacyjnej,
- 3) prowadzenie monitoringu realizacji *Programu* i działalności koordynacyjnej,
- 4) wsparcie finansowe działalności Ośrodka Referencyjnego Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem i innych działań związanych z oceną szkodliwości włókien azbestu.

Z ogólnej kwoty środków budżetu państwa (65,150 mln zł) przeznaczonych na realizację *Programu* przewidywano nakłady według następującego harmonogramu:

- w latach 2003-2006 kwota 15,750 mln zł, czyli średniorocznie 3,940 mln zł (wydatkowano 6,153 mln zł),
- w latach 2007-2032 kwota 49,400 mln zł, czyli średniorocznie 1,900 mln zł (w latach 2007-2008 wydatkowano 5,769 mln zł).

W roku 2003 nie zapewniono środków z budżetu państwa na prace związane z realizacją *Programu*. W roku 2004 przyznano 2 mln zł, natomiast w latach 2005 i 2006 po 3 mln zł. Na rok 2007 w ustawie budżetowej zarezerwowano 0,5 mln zł na realizację *Programu*, a Minister Gospodarki ze środków własnych resortu przeznaczył dodatkowo kwotę 1,250 mln zł. W 2008 r. na realizację zadań przyznano 4,247 mln zł. Poniżej przedstawiono zestawienie wydatkowanych środków z budżetu państwa w latach 2003 – 2008 według harmonogramu zadań *Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski*.

Tabela 1. Wydatki z budżetu państwa w latach 2003-2008 na realizację *Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski*

Temat-blok	Plan 2003-2032 [zł]	Wydatkowane w latach 2003- 2006 [zł]	Wydatkowane w 2007 r. [zł]	Wydatkowane w 2008 r. [zł]	Wydatkowane w latach 2003-2008 [zł]
Opracowanie planów, programów i szkolenia	4 150 000	2 476 400	648 045	1 569 431	4 693 876
Działalność informacyjno-popularyzacyjna	27 000 000	1 449 100	442 200	1 398 814	3 290 114
Monitoring realizacji <i>Programu</i> i działalność koordynacyjna	30 000 000	498 700	260 000	277 625	1 036 325
Działalność Ośrodka Referencyjnego Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem i inne działania związane z oceną szkodliwości włókien azbestu	4 000 000	1 728 900	400 000	772 697	2 901 597
Razem	65 150 000	6 153 100	1 750 245	4 018 567	11 921 912

W 2008 r. w ramach posiadanych w dyspozycji środków budżetowych Ministerstwo Gospodarki zrealizowało szereg projektów edukacyjno-informacyjnych, mających na celu zwiększenie aktywności samorządów. Rozesłane zostały do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego poradniki dla użytkowników wyrobów zawierających azbest, informatory o możliwościach pozyskiwania środków finansowych na działania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest, ulotki informacyjne dla osób fizycznych i osób prawnych, plakaty informacyjne. W Polsce południowo-wschodniej, gdzie w wyjątkowo dużej ilości użytkowane są wyroby azbestowe, emitowano radiowe audycje edukacyjne o tematyce azbestowej. Ponadto rozpoczęto przygotowania do ogólnopolskiego konkursu dla szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich pod hasłem „Usuwamy azbest!”, planowanego do przeprowadzenia w roku szkolnym 2009/2010. Wsparcie finansowe otrzymały także samorządy województw: lubelskiego - na organizację konferencji dla samorządowców oraz podkarpackiego - na przygotowanie filmu edukacyjnego. Materiały edukacyjne w postaci wzorcowego powiatowego planu usuwania azbestu otrzymały wszystkie powiaty w Polsce.

Minister Gospodarki w 2008 r. udzielił dotacji 73 jednostkom samorządu terytorialnego z całej Polski na opracowanie programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest. Ze środków, którymi Minister Gospodarki dysponował w 2008 roku, finansowano również działania dotyczące ochrony zdrowia, w tym pomiary stężeń włókien azbestu w powietrzu, przeprowadzenie seminarium dla lekarzy, opracowanie nowych projektów programów badawczych, m.in. w zakresie zwiększenia wykrywalności chorób azbestozależnych oraz oceny zagrożeń zdrowia ludzi i zwierząt gospodarskich. Odbyły się również konferencje regionalne w województwie podlaskim, mazowieckim i podkarpackim, a także seminaria dla strażników miejskich i spółdzielni mieszkaniowych z rejonu Katowic.

W 2008 r. zakończony został projekt współfinansowany ze środków unijnych, w ramach którego przeszkolono pracowników administracji publicznej, Policji, Straży Pożarnej, Służb Celnych oraz inspektorów Inspekcji Pracy, inspektorów Nadzoru Budowlanego, inspektorów Inspekcji Sanitarnej i lekarzy.

Zebrane doświadczenia wskazują na konieczność kontynuowania rozpoczętych działań. Obserwowane w 2008 roku zainteresowanie jednostek samorządu terytorialnego pozyskaniem od Ministra Gospodarki dotacji na opracowanie programu usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy, powiatu lub województwa pozwala oczekiwać nadrobienia zaległości w inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz ocenie ich stanu technicznego. Niezbędne jest jednak zwiększenie puli środków przeznaczanych na wsparcie finansowe opracowania i aktualizacji gminnych, powiatowych i wojewódzkich programów usuwania wyrobów zawierających azbest.

Ważnym elementem działań edukacyjno-informacyjnych jest organizowanie szkoleń i seminariów dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego oraz innych służb i grup zawodowych związanych z problematyką azbestową. Ze względu na rotację pracowników w urzędach administracji samorządowej i rządowej oraz zmiany przepisów prawa szkolenia powinny być prowadzone cyklicznie co 2-3 lata.

Konieczna jest także modernizacja systemu monitoringu realizacji *Programu* tak, aby zapewnić możliwości uzyskania zweryfikowanych danych o faktycznej ilości wyrobów zawierających azbest znajdujących się na terenie kraju oraz monitorować proces ich usuwania i unieszkodliwiania. Pierwotnie zakładane koszty monitoringu i koordynacji *Programu* zostały zmniejszone do kwot gwarantujących przebudowę systemu monitoringu i jego coroczne utrzymanie.

Realizacja *Programu* jest powiązana z realizacją celów następujących dokumentów:

- 1) Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 (SRK),
- 2) Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013 wspierających wzrost gospodarczy i zatrudnienie – Narodowa Strategia Spójności (NSRO),
- 3) Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007-2010 (Polityka Ekologiczna Państwa 2003-2006),
- 4) Krajowego Planu Gospodarki Odpadami 2010 (KPGO 2010),
- 5) Krajowego Programu Reform na lata 2008-2011 na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej (KPR),
- 6) Odnowionej Strategii Zrównoważonego Rozwoju UE (EU SDS).

Głównym celem Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 jest podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski: poszczególnych obywateli i rodzin. Program realizuje ten cel ze względu na swoje działania ukierunkowane na poprawę zdrowotności mieszkańców Polski oraz życie w czystym, zdrowym i sprzyjającym środowisku przyrodniczym poprzez oczyszczenie kraju z azbestu - substancji stanowiącej zagrożenie dla środowiska.

Działania zawarte w *Programie* są powiązane z następującymi Priorytetami SRK:

- 1) z Priorytetem 1: *Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki* w zakresie podniesienia poziomu technologicznego gospodarki przez rozwój badań oraz innowacje, w tym eko-innowacje jako inwestycje przyszłości, wśród których wymienia się wycofywanie substancji uznanych za toksyczne i niebezpieczne;
- 2) z Priorytetem 2: *Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej* w zakresie kształtowania warunków dla rozwoju inwestycji w mieszkalnictwie m.in. przez wspieranie działań na rzecz inwentaryzacji zasobów, w których zastosowano materiały niebezpieczne dla zdrowia i zastępowanie tych materiałów nowoczesnymi oraz w zakresie infrastruktury ochrony środowiska przez przedsięwzięcia związane m.in. z zagospodarowaniem odpadów i rekultywacją terenów zdegradowanych;
- 3) z Priorytetem 6: *Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej* przez działania związane m.in. z wyrównaniem szans rozwoju obszarów problemowych, w tym obszarów wymagających szczególnych działań na rzecz poprawy stanu środowiska przyrodniczego.

Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierają wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Formułują najważniejsze wyzwania dla kraju w perspektywie kolejnych lat oraz określają cele zmierzające do osiągnięcia spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej z krajami i regionami Wspólnoty. *Program* realizuje cel 3 NSRO: *Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski*, który jest spójny ze Strategicznymi Wytycznymi Wspólnoty w zakresie wzmocnienia synergii między ochroną środowiska a wzrostem gospodarczym. Kluczowe znaczenie dla funkcjonowania i rozwoju polskiej gospodarki ma także infrastruktura ochrony środowiska, np. składowiska odpadów azbestowych, oraz bezpieczeństwo ekologiczne, np. procedury dotyczące demontażu wyrobów zawierających azbest oraz transportu i składowania odpadów azbestowych. Zwiększanie świadomości ekologicznej, np. działania edukacyjno-informacyjne prowadzone w ramach realizacji *Programu*, przyczyniają się do poprawy jakości życia mieszkańców Polski. Rozwój nowych technologii, także w zakresie unicestwiania włókien azbestu, przyczynia się do zapewnienia jakości środowiska w ramach poszanowania zasad zrównoważonego rozwoju.

Program jest spójny z podstawowym kierunkiem działań Polityki Ekologicznej Państwa 2003-2006 w zakresie ochrony, kształtowania i zrównoważonego wykorzystania zasobów środowiska: „Środowisko i zdrowie, dalsza poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego”. *Program* wpisuje się w działanie 2: „Realizacja programów unieszkodliwiania odpadów szczególnie niebezpiecznych”.

Program realizuje założenia Krajowego Planu Gospodarki Odpadami 2010, który zakłada sukcesywne osiąganie celów założonych w *Programie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski*. Wskazał również na konieczność jego aktualizacji. Osiągnięcie założonych celów w zakresie gospodarowania odpadami zawierającymi azbest wymaga realizacji następujących działań:

- monitoringu prawidłowego postępowania z odpadami zawierającymi azbest, szczególnie obejmującego indywidualnych posiadaczy i firmy zajmujące się demontażem,
- modernizacji i/lub budowy składowisk odpadów azbestowych.

Celem Krajowego Programu Reform na lata 2008-2011 na rzecz realizacji Strategii Lizbońskiej (KPR) jest stworzenie w Polsce podstaw do trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego, wpływającego na poprawę standardu życia obywateli. Usuwanie wyrobów zawierających azbest jest jednym z czynników podnoszenia jakości życia obywateli. Cele *Programu* wpisują się w priorytet: *Innowacyjna gospodarka*, w którym w ramach działania 6: *Wykorzystanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie ochrony środowiska* możliwe jest realizowanie zadania mającego na celu zapewnienie ludności odpowiedniej gospodarki odpadami, w tym odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest. Skutkiem działań wskazanych w *Programie* będzie poprawa warunków życia obywateli.

Jednym z celów Odnowionej Strategii Zrównoważonego Rozwoju UE jest ochrona środowiska naturalnego poprzez zapewnienie wysokiego poziomu ochrony środowiska i przeciwdziałanie zanieczyszczeniu środowiska oraz zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańcom. *Program* realizuje cele związane ze zdrowiem publicznym dotyczące poprawy ochrony zdrowia przed zagrożeniami, np. ze strony substancji stwarzającej szczególne zagrożenie dla środowiska, jaką jest azbest. *Program* jest spójny z założeniami „ostatecznego zastąpienia substancji wzbudzających szczególne duże obawy odpowiednimi alternatywnymi substancjami lub technologiami”.

3. CELE, ZADANIA I FINANSOWANIE PROGRAMU

W *Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032* utrzymane zostają następujące cele:

- 1) usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest;
- 2) minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych powodowanych kontaktem z włóknami azbestu;
- 3) likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.

Cele te osiągnęte będą przez realizację wzajemnie uzupełniających się zadań, na trzech poziomach (centralnym, wojewódzkim i lokalnym: powiatowym i gminnym), finansowanych ze środków prywatnych i publicznych, w tym ze środków budżetowych pozostających w dyspozycji Ministra Gospodarki.

Program przewiduje zgrupowanie zadań w pięciu blokach tematycznych:

- 1) Zadania legislacyjne;
- 2) Działania edukacyjno-informacyjne obejmujące: działania skierowane do dzieci i młodzieży, szkolenia pracowników administracji rządowej i samorządowej, opracowywanie materiałów informacyjnych i edukacyjnych, ocenę i promocję technologii uniestwiania włókien azbestu w odpadach azbestowych, organizację krajowych i międzynarodowych szkoleń, seminariów, konferencji, kongresów i udział w nich;
- 3) Zadania w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest obejmujące: usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych, oczyszczanie terenów nieruchomości, oczyszczanie obiektów użyteczności publicznej, miejsc publicznych, terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest, budowę składowisk odpadów azbestowych oraz budowę instalacji i urządzeń do uniestwiania włókien azbestu w odpadach azbestowych, zadania wspierające, w tym wsparcie finansowe opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczania terenów z azbestu na wszystkich szczeblach;
- 4) Monitoring realizacji *Programu* w postaci elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest;
- 5) Działania w zakresie oceny narażenia i ochrony zdrowia, w tym działalność Ośrodka Referencyjnego Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem.

Podstawowym warunkiem terminowego oczyszczenia kraju z azbestu jest zapewnienie odpowiednich środków finansowych na prowadzenie prac związanych z bezpiecznym usuwaniem wyrobów azbestowych oraz stworzenie regulacji prawnych stymulujących efektywne współdziałanie właścicieli zanieczyszczonych obiektów budowlanych z władzami lokalnymi.

3.1. Zadania legislacyjne

Kompleksowa analiza obowiązujących aktów prawnych dotyczących tematyki azbestowej, obejmująca zarówno prawo unijne, jak i prawo krajowe, wykazała potrzebę zharmonizowania 98 aktów prawa krajowego z 22 aktami prawa unijnego. Wyniki analizy prawnej wskazują jednoznacznie na konieczność podjęcia licznych działań legislacyjnych, będących w kompetencjach nie tylko Ministra Gospodarki, ale także Ministra Środowiska oraz Ministra Zdrowia.

Poniższe zestawienie zadań obejmuje tylko najistotniejsze potrzeby w zakresie zmian legislacyjnych, których realizacja powinna być jak najszybsza, tak, aby uporządkować przepisy prawne w zakresie problematyki azbestowej oraz umożliwić uruchomienie procedur niezbędnych do przyspieszenia procesu oczyszczania kraju z azbestu.

Tabela 2. Proponowane zmiany legislacyjne w zakresie problematyki azbestowej

L.p.	ZADANIE	Odpowiedzialny	Termin
1.	Nowelizacja ustawy o odpadach dopuszczająca przetwarzanie odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych.	Minister Środowiska	2009
2.	Rozporządzenie Ministra Gospodarki w sprawie przetwarzania odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych (na podstawie nowelizowanej ustawy o odpadach).	Minister Gospodarki	2009 (termin zależny od pkt 1)
3.	Nowelizacja ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20, z późn. zm.) w zakresie: 1) uregulowanie praw i obowiązków właściwych organów administracji publicznej oraz podmiotów fizycznych i prawnych, m.in. w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, 2) nałożenie na gminy obowiązku sporządzania gminnego programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest i raportowania o jego realizacji z wykorzystaniem Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest, 3) wprowadzenia odstępstwa od obowiązku usuwania z ziemi rur azbestowo-cementowych dla przypadków, gdy pozostawienie w ziemi części wyłączonych z użytkowania rurociągów nie utrudni obsługi eksploatacyjnej innych instalacji infrastrukturalnych, a pozostawione w ziemi wyroby azbestowe zostaną uwidocznione w planach miejscowych. 4) wprowadzenia odstępstwa od obowiązku oczyszczania dróg zawierających azbest pod warunkiem skutecznego zabezpieczenia przed możliwością emisji włókien azbestu i zapewnienia stałego nadzoru nad stanem technicznym zabezpieczonych dróg. 5) obowiązku organizowania akcji wywozu zdemontowanych wyrobów azbestowych oraz prowadzenie szkoleń lokalnych na terenie gminy, 6) udzielania wsparcia finansowego dla gmin w zakresie organizacji szkoleń lokalnych w ramach środków budżetowych będących w dyspozycji MG.	Minister Gospodarki	2010 (termin przekazania pod obrady Sejmu RP)

4.	Nowelizacja rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649) w zakresie: 1) dostosowania do przepisów dyrektywy 83/477/EWG i 89/391/EWG, 2) wprowadzenia terminów zgłoszenia prac polegających na zabezpieczaniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest do organów kontrolnych: nadzoru budowlanego oraz inspekcji pracy, 3) dodania państwowego powiatowego inspektora sanitarnego jako organu właściwego do zgłoszenia przez wykonawcę rozpoczęcia prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, 4) dopuszczenia przetwarzania odpadów azbestowych przy użyciu nowych technologii, w urządzeniach przewoźnych – nowelizacja przepisu § 10 ust. 6.	Minister Gospodarki	2009-2010
5.	Wydanie rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie sposobu prowadzenia przez marszałka województwa rejestru substancji, instalacji i urządzeń, w których substancje te były lub są wykorzystywane (art. 163 ust. 8 ustawy – Prawo ochrony środowiska) obejmującego sposób prowadzenia rejestru spójny z Elektronicznym Systemem Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest.	Minister Środowiska	2009-2010
6.	Nowelizacja rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenia dla środowiska (Dz. U. Nr 124, poz. 1033) w zakresie uzupełnienia informacji w załączniku nr 1 o dane identyfikujące właściciela, tytuł własności do działki ewidencyjnej, przewidywany termin usunięcia azbestu, rodzaj zabudowy, przydatność do dalszej eksploatacji.	Minister Środowiska	2009-2010
7.	Nowelizacja rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876 oraz z 2008 r. Nr 200, poz. 1235) w zakresie: 1) postępowania z rurami azbestowo-cementowymi – oznakowanie, oznaczanie na planach sytuacyjnych pozostawionych instalacji, przeglądy instalacji, 2) postępowania z drogami utwardzonymi odpadami azbestowymi a zabezpieczonymi bez usuwania azbestu – oznaczenie na planach azbestowych, obowiązek corocznych przeglądów, 3) aktualizacji załączników nr 2 i 3 – jednostka ilości (m ²), usunięcie pkt 6 informacji, aktualizacja pkt 7, uzupełnienie wzoru informacji (załącznik nr 2) o numer działki ewidencyjnej, w obrębie której znajduje się azbest, 4) uzupełnienia wzoru informacji (załącznik nr 2) o rodzaj zabudowy (np. budynek mieszkalny, gospodarczy, przemysłowy, inny).	Minister Gospodarki	2009-2010
8.	Nowelizacja rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. Nr 73, poz. 645, z późn. zm.) w zakresie dostosowania do przepisów art. 7 ust. 3 dyrektywy 83/477/EWG.	Minister Zdrowia	2009-2010
9.	Nowelizacja rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz. U. Nr 280, poz. 2771, z późn. zm.) w zakresie dostosowania do przepisów art. 3 ust. 2 dyrektywy 2004/37/WE.	Minister Zdrowia	2009-2010

Celem realizacji zadań legislacyjnych jest potrzeba uporządkowania praw i obowiązków osób fizycznych, prawnych i jednostek samorządu terytorialnego, dostosowanie polskiego prawa do przepisów unijnych oraz uwzględnienie postulatów organów kontrolnych, m.in. nadzoru budowlanego, inspekcji pracy i inspekcji sanitarnej.

W związku z rozwojem technologii unieszkodliwiania odpadów, w tym także odpadów zawierających azbest, pojawiają się możliwości wprowadzania na terytorium Polski nowych technologii w zakresie unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest, innych niż składowanie. Nowe regulacje prawne w tym zakresie wskażą niezbędne wymagania najlepszych dostępnych technik (BAT) oraz standardy ochrony środowiska dotyczące stopnia narażenia pracowników na działanie pyłu azbestu w środowisku pracy oraz zawartości włókien azbestu w substancjach powstających po przetwarzaniu odpadów zawierających azbest.

Doświadczenia związane z usuwaniem nawierzchni dróg oraz rur wodociągowych zawierających azbest, wskazują na niekorzystny bilans strat i korzyści, zarówno ekonomicznych, jak i ekologicznych. Proces usuwania tych wyrobów i transportu odpadów na składowiska jest wysoce kosztowny i powoduje - nie występujące wcześniej w tych miejscach - zagrożenia dla zdrowia i życia ludzi oraz dla środowiska.

Za najbardziej racjonalne rozwiązanie uznać zatem należy wprowadzenie regulacji prawnej umożliwiającej pozostawianie w ziemi rur zawierających azbest i trwałe zabezpieczanie dróg zawierających azbest - pod warunkiem zewidencjonowania ich w planach miejscowych i dokumentacji nieruchomości, co umożliwi skuteczny nadzór nad procesem bezpiecznego usunięcia wyrobów azbestowych w przyszłości, gdyby właściciel terenu podjął decyzję o rozpoczęciu inwestycji naruszających status quo.

Istnieje możliwość rozszerzenia listy proponowanych odstępstw od obowiązku usuwania wyrobów zawierających azbest na etapie prac legislacyjnych, jednakże każde z nich powinno zostać wnikliwie przeanalizowane pod kątem zgodności z prawem unijnym, wpływu na zagrożenie zdrowia i życia ludzi, ochrony środowiska oraz skutków ekonomicznych.

3.2. Działania edukacyjno-informacyjne

W kolejnych latach kontynuowane będą działania edukacyjne i informacyjno-popularyzacyjne, w szczególności zadania rozpoczęte w latach ubiegłych (m.in. konkurs dla szkół przygotowany w 2008 r.) oraz aktualizacja poradników dotyczących finansowania usuwania azbestu i postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Prowadzone będą cykliczne szkolenia dla jednostek administracji rządowej i samorządowej. Dotychczas przeprowadzone szkolenia objęły pracowników jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, pracowników służb celnych, Policji, straży pożarnych, lekarzy, a także strażników miejskich i pracowników spółdzielni mieszkaniowych. Ze względu na rotację pracowników administracji rządowej oraz samorządowej, a także zmiany w przepisach prawa, konieczne jest przeprowadzanie szkoleń w cyklach co 2-3 lata. Szkolenia powinny zostać skierowane także do grup zawodowych, dotychczas nie objętych szkoleniami, a w pracy zawodowej spotykających się z przypadkami dotyczącymi kontaktu z azbestem (m.in. prokuratorzy, sędziowie).

W ramach realizacji działań edukacyjno-informacyjnych przewidziana jest organizacja krajowych i międzynarodowych konferencji, kongresów, sympozjów, w celu m.in. wymiany doświadczeń w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest oraz udział w takich

przedsięwzięciach. Niewykluczony jest także udział w zagranicznych, w tym unijnych, projektach szkoleniowych i badawczych.

Tabela 3. Działania edukacyjno-informacyjne Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032

Lp.	ZADANIE	Wysokość wsparcia [mln zł]	Odpowiedzialny	Termin
1.	Działania edukacyjno-informacyjne skierowane do dzieci i młodzieży.	12,8	Minister Gospodarki	2009-2032
2.	Cykliczne szkolenia dla administracji rządowej i samorządowej.			
3.	Szkolenia dla służb kontrolnych oraz grup zawodowych związanych z problematyką azbestową.			
4.	Opracowywanie poradników, informatorów, ulotek, plakatów, radiowych audycji edukacyjnych, filmów edukacyjnych i innych materiałów edukacyjno-informacyjnych.			
5.	Ocena i promocja nowych technologii unieczystwiania włókien azbestu.			
6.	Organizacja i udział w krajowych i międzynarodowych konferencjach, szkoleniach, projektach badawczych i szkoleniowych.			
7.	Wsparcie dla projektów badawczych oraz wdrożeń wyników badań naukowych w zakresie innowacyjnych technologii oraz ich monitoring, organizacja i udział w konferencjach i warsztatach naukowych oraz projektach i szkoleniach międzynarodowych.	•	Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego	2009-2032
RAZEM ze środków MG		12,8		2009-2032

W latach 2003-2008 Minister Gospodarki sfinansował działania edukacyjno-informacyjne za kwotę 3,3 mln zł. Aby zapewnić ciągłość finansowania działań już rozpoczętych, a także zapewnić dostęp społeczeństwa do aktualnych informacji (np. w formie poradników, informatorów), planowane jest przeznaczenie na realizację ww. zadań następujących środków:

- 2009 r. – 1,3 mln zł,
- 2010 r. – 0,8 mln zł,
- 2011 r. – 0,7 mln zł,
- 2012-2015 r. – 2,8 mln zł (rocznie – 0,7 mln zł)
- 2016-2032 r. – 7,2 mln zł (wielkości wsparcia zadań w danym roku kalendarzowym będą ustalane przy podziale środków budżetowych).

W latach 2010-2015 r. planowane jest utrzymanie finansowania działań edukacyjno-informacyjnych na poziomie ok. 0,7 mln zł. Ten poziom środków finansowych powinien zapewnić ciągłość działań i pozwoli na określanie priorytetowych zadań na dany rok z chwilą opracowania szczegółowego planu wydatków.

Równoległe do działań Ministra Gospodarki jednostki samorządu terytorialnego prowadzą działania edukacyjno-informacyjne finansowane ze środków własnych lub pozyskiwanych ze środków funduszy ochrony środowiska.

Ponadto Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego może dofinansowywać badania stosowane i prace rozwojowe, w trybie określonym w przepisach ustawy z dnia 8 października 2004 r. o zasadach finansowania nauki (Dz. U. z 2008 r. Nr 169, poz. 1049)

oraz w przepisach wykonawczych do tej ustawy. Dotacje przyznawane są w trybie konkursowym. Ich uzyskanie wymaga złożenia stosownego wniosku, który podlega ocenie właściwych organów Rady Nauki.

3.3. Usuwanie azbestu i wyrobów zawierających azbest

Szacuje się, iż koszt usuwania wyrobów zawierających azbest ponoszony przez właścicieli nieruchomości wynosi 40 mld zł. Przy uwzględnieniu wszystkich możliwych form wsparcia finansowego należy zaznaczyć, iż o ile istnieją możliwości obniżenia lub zredukowania kosztów demontażu, transportu i unieszkodliwienia usuniętych wyrobów zawierających azbest, o tyle po stronie właścicieli obiektów budowlanych pozostaną koszty nowych pokryć dachowych i elewacyjnych.

Dotychczasowe tempo usuwania wyrobów zawierających azbest oraz unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest jest niezadowalające. Stąd potrzeba podjęcia działań w celu:

- 1) określenia rzeczywistej ilości użytkowanych wyrobów zawierających azbest;
- 2) przyspieszenia prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;
- 3) zwiększenia wsparcia finansowego tych działań;
- 4) zwiększenie aktywności jednostek samorządu terytorialnego w zakresie wsparcia swoich mieszkańców w procesie usuwania wyrobów zawierających azbest oraz poszukiwania środków finansowych na te działania;
- 5) oczyszczenia z azbestu obiektów użyteczności publicznej, dróg i placów, oraz byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest.

Wyodrębniono pięć działań, a w ich ramach zadania, określono odpowiedzialnych za ich wykonanie, wysokość wsparcia finansowego ze strony Ministra Gospodarki, terminy realizacji.

3.3.1. Usuwanie wyrobów azbestowych z budynków jednorodzinnych i gospodarskich oraz oczyszczanie terenów nieruchomości

W 2008 r. przeprowadzono badania podczas prac rozbiórkowych prowadzonych na wolnym powietrzu, które wykazały, że stężenie włókien w strefie oddychania pracowników wahały się w granicach 0,001 – 0,08 $\mu\text{l}/\text{cm}^3$ (najwyższe dopuszczalne stężenie NDS wynosi 0,1 $\mu\text{l}/\text{cm}^3$). Wyniki badań wskazują ponadto, że przeprowadzenie jednorazowo prac rozbiórkowych na wolnym powietrzu nie stanowi zagrożenia wystąpienia patologii azbestozależnych. Biorąc pod uwagę wyniki przeprowadzonych badań i opinie lekarskie planowane jest rozszerzenie kręgu podmiotów uprawnionych do usuwania wyrobów zawierających azbest. Na zorganizowanie szkoleń lokalnych dla tych podmiotów przewidziane zostało wsparcie finansowe ze środków Ministra Gospodarki w wysokości 16,3 mln zł.

Gmina powinna zapewnić wywóz odpadów zawierających azbest na składowisko odpadów lub zapewnić ich dostarczenie do przewoźnego urządzenia do przetwarzania odpadów zawierających azbest. Koszt transportu i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest powinien zostać pokryty ze środków własnych gminy, przy udziale środków właścicieli nieruchomości, dotacji i pożyczek funduszy ochrony środowiska lub innych źródeł dostępnych dla gminy. Udział środków właścicieli nieruchomości powinien być niewielki, ze względu na fakt, iż koszt nowego pokrycia dachowego czy elewacyjnego nie może być

pokryty w ramach wsparcia finansowego z krajowych lub z unijnych funduszy ochrony środowiska.

Tabela 4. Zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z budynków jednorodzinnych i gospodarskich oraz odpadów z terenu nieruchomości.

Lp.	ZADANIE	Wysokość wsparcia [mln zł]	Odpowiedzialny	Termin
1.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z budynków jednorodzinnych i gospodarskich oraz oczyszczenie terenu nieruchomości z odpadów zawierających azbest.	•	Właściciel nieruchomości	2010-2032
2.	Przeprowadzenie szkoleń lokalnych.	16,3	Jednostki samorządu terytorialnego – gminy	2010-2032
3.	Zorganizowanie akcji wywozu odpadów zawierających azbest z terenu gminy na składowisko odpadów lub ich przetwarzania w urządzeniu przewoźnym.	•	Jednostki samorządu terytorialnego – gminy	2010-2032
4.	Finansowe wsparcie gmin w zakresie organizowania akcji wywozu odpadów zawierających azbest z terenu gminy na składowisko odpadów lub ich przetwarzania w urządzeniu przewoźnym w ramach środków krajowych.	•	NFOŚiGW WFOŚiGW	2010-2032
RAZEM ze środków MG		16,3		2010-2032

Na zorganizowanie szkoleń lokalnych w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości bez korzystania z usług wyspecjalizowanych firm, przewidziane zostało wsparcie finansowe ze środków Ministra Gospodarki w wysokości 16,3 mln zł. Uruchomienie realizacji zadania wymaga zmian legislacyjnych, dlatego też finansowanie zadania planowane jest od 2010 r. w następujący sposób:

- 2010 r. – 0,6 mln zł,
- 2011 r. – 0,7 mln zł,
- 2012-2015 – 3,3 mln zł (rocznie – ok. 0,8 mln zł)
- 2016-2032 r. – 11,7 mln zł (wielkości wsparcia zadań w danym roku kalendarzowym będą ustalone przy podziale środków budżetowych).

Zakłada się, iż projekt lokalnych szkoleń w gminach zostanie uruchomiony w 2010 r. W kolejnych latach, do 2015 r., nastąpi wzrost ilości organizowanych szkoleń lokalnych oraz wzrost zapotrzebowania na dotacje. Zainteresowanie ze strony gmin oraz powodzenie projektu w pierwszych latach jego realizacji może przesądzić o zwiększeniu kwoty środków finansowych przeznaczanych na dotowanie gmin.

Wskazane jest również ujmowanie działań związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest w programach wykorzystujących środki unijne.

3.3.2. Usuwanie wyrobów zawierających azbest z dużych obiektów budowlanych i oczyszczanie terenu nieruchomości

Wsparcie finansowe usuwania wyrobów zawierających azbest z dużych obiektów budowlanych powinno być koordynowane przez poszczególne jednostki samorządu terytorialnego według następujących założeń:

- 1) Wsparcie z funduszy ochrony środowiska powinno być przeznaczone na dofinansowanie usługi polegającej na bezpiecznym usuwaniu wyrobów zawierających azbest,
- 2) Kosztami kwalifikowanymi dofinansowywanej usługi bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest są koszty:
  - a) demontażu wyrobów zawierających azbest,
  - b) transportu odpadów zawierających azbest,
  - c) złożenia odpadów zawierających azbest na właściwym składowisku lub przekazania do urzędu przewoźnego przetwarzającego odpady zawierające azbest,
- 3) Wsparcie nie może przekroczyć 80% całego kosztu usługi,
- 4) Wielkość wsparcia zostanie określona jako stała kwota odniesiona do jednostki fizycznej usuwanego odpadu, którą może być np. m² pokrycia dachowego lub elewacyjnego, m² izolacji ściennej, 1 tona rur, 1 tona unieszkodliwionych odpadów zawierających azbest,
- 5) Beneficjentami wsparcia są jednostki samorządu terytorialnego, które wybierają w przetargach spełniających wymagania prawa przedsiębiorców prowadzących działalność w zakresie bezpiecznego usuwania azbestu,
- 6) Wsparcie zostanie udzielone po :
  - a) potwierdzeniu przez przedsiębiorcę:
    - złożenia odpadów zawierających azbest na składowisku odpadów lub przetworzenia w urządzeniach przewoźnych,
    - oczyszczenia terenu, na którym był prowadzony demontaż wyrobów zawierających azbest;
  - b) rozliczeniu kompleksowej usługi.

Niedopuszczalne jest łączenie wsparcia na usunięcie azbestu ze wsparciem na termomodernizację, jeśli jej koszt obejmuje usunięcie wyrobów azbestowych.

Istotnym elementem pozyskiwania przez jednostki samorządu terytorialnego środków finansowych z funduszy ochrony środowiska na działania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z terenu gminy lub powiatu jest posiadanie rzetelnie wykonanej inwentaryzacji oraz planu usuwania wyrobów zawierających azbest. Minister Gospodarki planuje utrzymać w formie dotacji wsparcie finansowe dla opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest dla jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli w wysokości 10,0 mln zł w latach 2009-2015. Ich aktualizacja jest zadaniem jednostek samorządu terytorialnego.

Tabela 5. Zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z dużych obiektów budowlanych

Lp.	ZADANIE	Wysokość wsparcia mln zł	Odpowiedzialny	Termin
1.	Usuwanie wyrobów azbestowych z budynków mieszkalnych i gospodarczych, oczyszczenie terenu nieruchomości z odpadów zawierających azbest.	•	Właściciel obiektów budowlanych	2009-2032
2.	Zorganizowanie akcji demontażu, oczyszczenia nieruchomości i wywozu odpadów zawierających azbest z terenu gminy, powiatu na składowisko odpadów lub ich przetwarzania w urzędzeniu przewoźnym.	•	Jednostki samorządu terytorialnego-gminy, powiaty	2009-2032
3.	Finansowe wsparcie gmin, powiatów w zakresie organizowania akcji demontażu, oczyszczenia nieruchomości i wywozu odpadów zawierających azbest z terenu gminy, powiatu na składowisko odpadów lub ich przetwarzania w urzędzeniu przewoźnym w ramach środków krajowych.	•	NFOŚiGW WFOŚiGW	2009-2032
4.	Wsparcie finansowe dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie opracowywania gminnych, powiatowych i wojewódzkich programów usuwania wyrobów zawierających azbest.	10,0	Minister Gospodarki	2009-2015
5.	Aktualizacja gminnych, powiatowych i wojewódzkich programów usuwania wyrobów zawierających azbest.	•	Jednostki samorządu terytorialnego	2009-2032
RAZEM ze środków MG		10,0		2009-2032

Wsparcie finansowe dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie opracowywania gminnych, powiatowych i wojewódzkich programów usuwania wyrobów zawierających azbest planowane jest w następujący sposób:

- 2009 r. – 1,3 mln zł
- 2010 r. – 1,5 mln zł
- 2011 r. – 1,5 mln zł
- 2012-2015 r. – 5,7 mln zł (rocznie – ok. 1,4 mln zł).

Zakłada się, iż do 2012 r. zostanie zakończona rzetelna inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest, a dane ze wszystkich gmin i województw zostaną wprowadzone do wojewódzkiej bazy danych o wyrobach i odpadach zawierających azbest (WBDA). Wspieranie opracowywania gminnych, powiatowych i wojewódzkich programów usuwania wyrobów zawierających azbest jest przewidziane do roku 2015 r., kiedy powinien zostać zakończony okres planowania działań w zakresie usuwania wyrobów azbestowych.

W latach 2016-2032 będzie intensyfikowany proces usuwania wyrobów zawierających azbest.

Wskazane jest również ujmowanie działań związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest w programach wykorzystujących środki unijne.

3.3.3. Usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych – połączenie z innymi działaniami (m.in. termomodernizacja, przebudowa gospodarstwa rolnego)

Istnieją możliwości pozyskiwania środków finansowych na usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych w ramach projektów i programów nie kierowanych bezpośrednio do użytkowników wyrobów azbestowych. Są to projekty związane z gospodarką odpadami, termomodernizacją obiektów budowlanych, remontami i przebudowami obiektów związanych z produkcją rolną, przebudową budynków na cele mieszkaniowe.

Tabela 6. Zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest w połączeniu z innymi działaniami

Lp.	ZADANIE	Wysokość wsparcia [mln zł]	Odpowiedzialny	Termin
1.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z budynków mieszkalnych i gospodarczych lub oczyszczenie terenu nieruchomości z odpadów zawierających azbest.	•	Właściciele obiektów budowlanych	2009-2032
2.	Finansowe wsparcie gmin, powiatów w zakresie organizowania akcji demontażu, oczyszczenia nieruchomości i wywozu odpadów zawierających azbest z terenu gminy, powiatu na składowisko odpadów lub ich przetwarzania w urządzeniu przewoźnym w ramach środków krajowych.	•	NFOŚiGW WFOŚiGW	2009-2032
3.	Uruchomienie preferencyjnych kredytów obejmujących wszystkie województwa w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest, termomodernizacji obiektów budowlanych.	•	BOŚ S.A. WFOŚiGW	2009-2032

Wskazane jest również ujmowanie działań związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest w programach wykorzystujących środki unijne.

3.3.4. Usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów i terenów użyteczności publicznej oraz terenów byłych zakładów produkujących wyroby azbestowe

Wiele obiektów i terenów użyteczności publicznej oraz terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest wymaga pilnego oczyszczenia z azbestu dla przywrócenia im dawnych funkcji lub zmiany sposobu użytkowania.

Pozytywnym przykładem takich działań jest gmina Szczucin, w której prowadzone są intensywne prace w zakresie zabezpieczania dróg utwardzonych odpadami zawierającymi azbest, a dawne zakłady produkujące wyroby azbestowe zostały oczyszczone z azbestu i nadano im nowe funkcje użytkowe.

Dlatego zaplanowano środki finansowe na wsparcie prac przygotowawczych do oczyszczania z azbestu takich obiektów (na opracowanie niezbędnej dokumentacji technicznej i projektowej).

Tabela 7. Zadania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z obiektów i terenów użyteczności publicznej oraz terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest

Lp.	ZADANIE	Wysokość wsparcia [mln zł]	Odpowiedzialny	Termin
1.	Wsparcie finansowe prac przygotowawczych dla oczyszczania z azbestu obiektów użyteczności publicznej, terenów publicznych, terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest.	2,9	Minister Gospodarki	2009-2015
2.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów użyteczności publicznej, terenów publicznych, terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest.	•	Właściciele obiektów budowlanych	2009-2032
3.	Finansowe wsparcie gmin w zakresie oczyszczania z azbestu obiektów użyteczności publicznej, terenów publicznych, terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest, wywozu odpadów zawierających azbest z terenu gminy na składowisko odpadów lub ich przetwarzania w urządzeniu przewoźnym w ramach środków krajowych.	•	NFOŚiGW WFOŚiGW	2009-2032
4.	Uruchomienie preferencyjnych kredytów obejmujących wszystkie województwa w zakresie oczyszczania z azbestu obiektów użyteczności publicznej, terenów publicznych, terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest.	•	BOŚ S.A. WFOŚiGW	2009-2032
RAZEM ze środków MG		2,9		2009-2032

Wsparcie finansowe prac przygotowawczych do oczyszczania z azbestu obiektów użyteczności publicznej, terenów publicznych, terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest – opracowanie niezbędnej dokumentacji technicznej i projektowej planowane jest w następujący sposób:

- 2009 r. – 0,3 mln zł
- 2010 r. – 0,3 mln zł
- 2011 r. – 0,3 mln zł
- 2012-2015 r. – 2,0 mln zł (rocznie – ok. 0,5 mln zł).

Tereny publiczne, obiekty użyteczności publicznej oraz były zakłady produkujące wyroby zawierające azbest powinny być jak najszybciej oczyszczone z azbestu i wyrobów zawierających azbest w celu podniesienia standardu życia mieszkańców danej społeczności. Byłym zakładom powinny być nadawane nowe funkcje gospodarcze lub społeczne. Dzięki możliwości uzyskania dotacji na opracowanie dokumentacji technicznej przeprowadzenie dalszych prac remontowych powinno być znacząco ułatwione.

Wskazane jest również ujmowanie działań związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest w programach wykorzystujących środki unijne.

3.3.5. Budowanie składowisk przyjmujących odpady zawierające azbest oraz urządzeń do przetwarzania odpadów zawierających azbest

Zapewnienie sieci składowisk przyjmujących do składowania odpady zawierające azbest, w tym składowisk podziemnych, jest ważnym elementem procesu usuwania wyrobów zawierających azbest. Szczególnie istotne jest budowanie tych obiektów w regionach, w których brak jest takich obiektów lub ich pojemności zostaną w niedługim czasie wyczerpane. Planowanie gospodarki odpadami w danym województwie jest zadaniem marszałka województwa, który jest zobowiązany do uwzględniania budowy kolejnych obiektów w wojewódzkim planie gospodarki odpadami.

Szacowane na ok. 260 mln zł koszty budowy 56 składowisk odpadów poniosą w latach 2009-2032 ich właściciele.

Rozwój technologii dopuszcza możliwości przetwarzania odpadów azbestowych w sposób zapewniający unicestwienie włókien azbestu. Prawne dopuszczenie przetwarzania odpadów azbestowych w urządzeniach przewoźnych służących unicestwieniu włókien azbestu stworzy możliwość alternatywną do budowy nowych składowisk odpadów azbestowych. Prace legislacyjne w tym zakresie zostały rozpoczęte w 2008 r.

Tabela 8. Zadania inwestycyjne „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”

Lp.	ZADANIE	Wysokość wsparcia [mln zł]	Odpowiedzialny	Termin
1.	Budowa składowisk odpadów zawierających azbest i uruchamianie urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest.	•	inwestorzy jednostki samorządu terytorialnego	2010-2032

3.4. Elektroniczny System Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest

Znacznego wzmocnienia wymaga monitoring realizacji *Programu* z wykorzystaniem narzędzi informatycznych. W ramach bloku 4 dotyczącego koordynacji i monitoringu realizacji *Programu* kontynuowane będą prace aktualizacyjne wojewódzkiej bazy danych o wyrobach i odpadach zawierających azbest (WBDA). Planowana jest modernizacja tej bazy w celu wdrożenia Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest (ESIP), który powinien zapewnić:

- prezentację wyników inwentaryzacji ilości i przestrzennego rozmieszczenia azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- planowanie i wspomaganie logistyki usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- monitoring procesu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

ESIP powinien składać się z kilku grup programów (modułów) realizujących odrębne funkcje zarządzania wraz z możliwością wprowadzania i weryfikowania danych, przetwarzania i analiz w obrębie bazy danych, a także interfejs komunikacji z użytkownikiem zawierający procedury prezentacji graficznej i tekstowej danych wraz z wydrukiem.

Planowana jest budowa ESIP w kilku etapach:

- pozyskanie ortofotomapy jako warstwy podkładowej,
- pozyskanie ewidencji gruntów,
- powiązanie ewidencji gruntów z ortofotomapą,
- budowa relacyjnej bazy danych przestrzennych, integrującej dane pochodzące z różnych źródeł (np. z www.bazaazbestowa.pl),
- analizy i wizualizacja,
- wdrożenie systemu i rozpoczęcie monitoringu realizacji zadania.

Podstawą systemu jest wykorzystanie ortofotomapy jako warstwy podkładowej oraz cyfrowej ewidencji gruntów i budynków. Pozyskanie zbiorów danych przestrzennych i uzyskanie dostępu do usług danych przestrzennych stanie się możliwe po wdrożeniu przepisów o infrastrukturze informacji przestrzennej, zgodnych z Dyrektywą INSPIRE.

Powiązanie ortofotomapy z działkami ewidencyjnymi pozwoli na odniesienie konkretnych budynków do danych adresowych i umożliwi przeprowadzenie szeregu analiz z dokładnością do poziomu działki ewidencyjnej, gminy, powiatu, województwa i kraju. ESIP może zostać wykorzystany do następujących celów:

- przedstawienie wyników inwentaryzacji,
- weryfikacja wyników inwentaryzacji,
- wskazanie lokalizacji „dzikich wysypisk” odpadów azbestowych,
- wskazanie lokalizacji podmiotów zajmujących się usuwaniem wyrobów zawierających azbest,
- przygotowanie mapy stopnia pilności usuwania azbestu (na podstawie danych przekazanych przez właścicieli, użytkowników obiektów budowlanych),
- przygotowanie mapy rozmieszczenia azbestu,
- monitoring realizacji *Programu*.

Zakłada się, że ESIP będzie wykorzystywał zasoby wojewódzkiej bazy danych o wyrobach i odpadach zawierających azbest (WBDA), z którą zostanie zintegrowany. Modernizacja systemu monitoringu wymaga równoczesnego przeprowadzenia działań na poziomie legislacyjnym, organizacyjnym i infrastrukturalnym. Prace legislacyjne mają wzmocnić rolę obecnie funkcjonującego systemu WBDA i nadać mu status obowiązującego systemu ewidencji wyrobów zawierających azbest. Integracja z ESIP nastąpi po uzyskaniu dostępu do zbiorów danych przestrzennych i usług danych przestrzennych, po przeprowadzeniu stosownych prac informatycznych i zakupie niezbędnego sprzętu komputerowego oraz oprogramowania dla Ministerstwa Gospodarki.

Prace legislacyjne oraz działania informatyczne będą prowadzone równolegle tak, aby w 2012 r. system był w pełni wdrożony. Działania przygotowawcze, w tym prace legislacyjne, zostały zaplanowane na lata 2009-2010, tworzenie i uruchomienie systemu zaplanowano na lata 2009-2012.

Przy utrzymaniu dotychczasowego systemu prawnego zbierania danych o wyrobach zawierających azbest, a mianowicie zbierania danych od osób fizycznych na poziomie gminnym i zbierania danych od osób prawnych na poziomie wojewódzkim, należy wskazać sposób udostępniania danych inwentaryzacyjnych wszystkim szczeblom administracji. Dostępność pełnych danych na szczeblu gminnym i powiatowym gwarantuje możliwość skutecznego organizowania działań bezpośrednio związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z terenów nieruchomości oraz pozyskiwania środków finansowych na ten cel. Rzetelna informacja na poziomie wojewódzkim zapewni spójną politykę gospodarki odpadami na terenie całego województwa, m.in. w zakresie planowania budowy kolejnych składowisk odpadów przyjmujących do składowania odpady azbestowe. Zagregowane dane dostępne na poziomie centralnym w Ministerstwie Gospodarki posłużą do monitoringu realizacji zadań i podejmowania inicjatyw na szczeblu rządowym.

Zatem Elektroniczny System Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest powinien gwarantować zgodny z kompetencjami przepływ informacji pomiędzy poszczególnymi szczeblami administracji publicznej.

Środki finansowe zaplanowane na realizację tego zadania obejmują koszt modernizacji systemu oraz roczne utrzymanie funkcjonowania systemu do roku 2032.

Tabela 9. Zadania związane z monitoringiem *Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032*

Lp.	ZADANIE	Wysokość wsparcia [mln zł]	Odpowiedzialny	Termin
1.	Inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest, z wykorzystaniem Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest (wojewódzka baza danych o wyrobach i odpadach zawierających azbest WBDA).	•	właściciele obiektów budowlanych, jednostki samorządu terytorialnego	2009-2012
2.	Aktualizacja inwentaryzacji wyrobów azbestowych, z wykorzystaniem Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest (wojewódzka baza danych o wyrobach i odpadach zawierających WBDA).	•	właściciele obiektów budowlanych, jednostki samorządu terytorialnego	2013-2032
3.	Prognoza oddziaływania na środowisko dla <i>Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032</i>	0,2	Minister Gospodarki	2009
4.	Stworzenie Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest na podstawie podkładu mapowego i danych inwentaryzacyjnych, w celu monitorowania procesu usuwania azbestu, z wykorzystaniem możliwości tworzenia map, prezentacji kartograficznej, weryfikacji danych o ilości i miejscu występowania azbestu.	1,5	Minister Gospodarki	2009-2011
5.	Uruchomienie Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest.	0,3	Minister Gospodarki	2012
6.	Utrzymanie Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest.	5,2	Minister Gospodarki	2013-2032
RAZEM ze środków MG		7,2		2009-2032

Przy założeniu początkowych inwestycji w budowę i modernizację systemu, przez kolejne lata do końca trwania *Programu* konieczne będzie zapewnienie środków finansowych na jego prawidłowe funkcjonowanie w następujący sposób:

- 2009 r. – 0,7 mln zł
- 2010 r. – 0,5 mln zł
- 2011 r. – 0,5 mln zł
- 2012 r. – 0,3 mln zł
- 2013-2015 r. – 0,7 mln zł (rocznie - ok. 0,2 mln zł)
- 2016-2032 – 4,5 mln zł (rocznie - ok. 0,2 mln zł).

Po zakończeniu modernizacji WBDA w 2012 r., planowane jest stałe utrzymywanie bazy, aż do czasu zakończenia realizacji *Programu*. Do 2015 r. system ESIP powinien zostać w pełni wdrożony oraz zawierać dane dotyczące całego kraju.

W 2009 r. środki w wysokości 0,2 mln zł zostały przeznaczone na przeprowadzenie niezbędnych procedur w zakresie oddziaływania *Programu* na środowisko.

3.5. Zadania w zakresie oceny narażenia i ochrony zdrowia

Ekspozycja na pył azbestu stanowi poważne zagrożenie zdrowia ludzi. Problem zagrożenia nowotworami powodowanymi włóknami azbestu istnieje nadal, pomimo coraz lepszej ochrony pracy w kontakcie z azbestem. Zapadalność na nowotwory złośliwe, w szczególności raka płuca i międzybłoniaka opłucnej, jest ściśle związana ze stężeniem włókien azbestu w powietrzu determinowanym ilością i stanem zabudowanych i stosowanych wyrobów zawierających azbest oraz stopniem zanieczyszczenia środowiska.

Zgromadzone wyniki badań z pomiarów stężeń włókien azbestu w strefie oddychania pracowników podczas usuwania wyrobów zawierających azbest wykazują bardzo duże zróżnicowanie w zależności od miejsca prowadzenia prac i rodzaju demontowanego wyrobu.

Podczas prac rozbiórkowych płyt eternitowych prowadzonych na wolnym powietrzu stężenia włókien w strefie oddychania pracowników wahały się w granicach 0,001-0,08 wł/cm^3 (średnia wartość w jednej serii 0,002, w drugiej 0,048 wł/cm^3 ; obowiązujący normatyw higieniczny wynosi 0,1 wł/cm^3). Prace wykonywane wewnątrz pomieszczeń obejmują głównie usuwanie wyrobów miękkich (sznury izolacyjne, ścianki działowe). Stężenia odnotowane podczas wykonywania takich prac mieściły się w szerokim przedziale od 110 wł/cm^3 do 120 000 wł/cm^3 i zależne były w znacznym stopniu od sposobu wykonywania prac.

Zatem dla pracowników wykonujących prace demontażowe wyrobów azbestowych wewnątrz pomieszczeń konieczne jest utrzymanie dotychczasowych przepisów prawnych dotyczących oceny narażenia pracowników (pomiaru stężenia włókien) i ochrony zdrowia (badania profilaktyczne).

Na podstawie wyników badań pomiarów stężenia pyłu azbestowego w trakcie usuwania wyrobów azbestowo-cementowych (pokryć dachowych, płyt elewacyjnych) wykonywanego na wolnym powietrzu uznano za wskazane uproszczenie i liberalizację przepisów dotyczących wykonywania tych prac (zadanie ujęte w pkt 3.1.).

Zagrożenie zdrowia ludzi wynikające z obecności w środowisku rakotwórczych włókien azbestu implikuje konieczność podejmowania działań zwiększających wykrywalność i skuteczność zwalczania chorób azbestozależnych.

Tabela 10. Zadania w zakresie oceny narażenia i ochrony zdrowia

Lp.	ZADANIE	Wysokość wsparcia [mln zł]	Odpowiedzialny	Termin
1.	Działalność informacyjna i edukacyjna wśród lekarzy medycyny pracy, lekarzy rodzinnych, pulmonologów, onkologów, a także studentów medycyny dotycząca zagrożenia czynnikami rakotwórczymi, jakim jest azbest, biologicznego działania azbestu oraz synergizmu działania palenia papierosów i ekspozycji na pył azbestu.	4,0	Minister Zdrowia Ośrodek Referencyjny Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem	2009-2032
2.	Wdrażanie „Kryteriów helsińskich” diagnozowania i dokumentowania chorób azbestozależnych.			
3.	Prowadzenie monitoringu zapadalności i umieralności na choroby azbestozależne.			
4.	Zwiększenie wykrywalności międzybłoniaka opłucnej.			
5.	Projekty badawczo-rozwojowe w zakresie badania i oceny stanu zdrowia ludzi i zwierząt gospodarskich oraz wykrywalności i leczenia chorób azbestozależnych.	•	Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego	2009-2032
RAZEM ze środków MG		4,0		2009-2032

W latach 2003-2008 działania podejmowane przez Ośrodek Referencyjny Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem były wspierane finansowo przez Ministra Gospodarki (w kwocie ponad 2,9 mln zł). Wsparcie finansowe zostanie utrzymane w kolejnych latach tak, aby zapewnić ciągłość cyklicznych analiz stężeń włókien azbestu w powietrzu oraz wzmocnić działania w zakresie zwiększenia wykrywalności chorób azbestozależnych.

Planowane jest utrzymanie wsparcia w następującej wysokości:

- 2009 r. – 0,4 mln zł
- 2010 r. – 0,3 mln zł
- 2011 r. – 0,3 mln zł
- 2012-2015 r. – 1,2 mln zł (rocznie – ok. 0,3 mln zł)
- 2016-2032 – 1,8 mln zł (wielkości wsparcia zadań w danym roku kalendarzowym będą ustalane przy podziale środków budżetowych).

Do 2015 r. powinna zostać opracowana rzetelna informacja na temat stężeń włókien azbestu w powietrzu na terenie kraju. Dane te powinny stanowić tło dla danych o ilościach i rozmieszczeniu wyrobów zawierających azbest na terenie kraju, zaś wspólnie – stanowić wytyczną do podejmowania działań w rejonach wymagających najpilniejszych działań w zakresie oczyszczania środowiska z azbestu.

Ponadto Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego może dofinansowywać badania stosowane i prace rozwojowe, w trybie określonym w przepisach ustawy z dnia 8 października 2004 r. o zasadach finansowania nauki (Dz. U. z 2008 r. Nr 169, poz. 1049) oraz w przepisach wykonawczych do tej ustawy. Dotacje przyznawane są w trybie konkursowym. Ich uzyskanie wymaga złożenia stosownego wniosku, który podlega ocenie właściwych organów Rady Nauki.

3.6. Źródła finansowania usuwania azbestu

Źródłami finansowania usuwania azbestu są środki budżetu państwa pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki, środki własne właścicieli obiektów budowlanych, środki własne inwestorów prywatnych, środki funduszy ochrony środowiska, środki pomocowe Unii Europejskiej, środki własne jednostek samorządowych oraz kredyty.

W ramach środków budżetu państwa pozostających w dyspozycji Ministra Gospodarki planowane jest finansowanie zadań wspierających realizację *Programu* w latach 2009-2032.

Tabela 11. Wydatki z budżetu państwa pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki dla realizacji Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032

Blok	Nazwa zadania	Ogółem 2009-2032 [mln zł]	L a t a				
			2009	2010	2011	2012- 2015	2016- 2032
Ogółem [mln zł]		53,2	4,0	4,0	4,0	16,0	25,2
1	Działania legislacyjne	<i>bez nakładów z budżetu</i>					
2	Działania edukacyjne-informacyjne	12,8	1,3	0,8	0,7	2,8	7,2
3.1	Wsparcie prac przygotowawczych dla oczyszczania z azbestu publicznych terenów i obiektów budowlanych (dokumentacje)	2,9	0,3	0,3	0,3	2,0	-
3.2	Wsparcie opracowania i aktualizacji gminnych, powiatowych i wojewódzkich programów usuwania wyrobów zawierających azbest	10,0	1,3	1,5	1,5	5,7	-
3.3	Wsparcie szkoleń lokalnych	16,3	0	0,6	0,7	3,3	11,7
4	Monitoring realizacji Programu	7,2	0,7	0,5	0,5	1,0	4,5
5	Działania w zakresie oceny narażenia i ochrony zdrowia	4,0	0,4	0,3	0,3	1,2	1,8

Finansowanie ochrony środowiska regulują przepisy ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska i obejmuje zadania służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej, wynikające z zasady zrównoważonego rozwoju i polityki ekologicznej państwa, w tym działania zmierzające do oczyszczania kraju z azbestu.

Zadania te mogą być finansowane przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz przez powiaty i gminy, do których zadań własnych należy finansowanie ochrony środowiska w zakresie ustalonym w ustawie – Prawo ochrony środowiska.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej udzielają dotacji, pożyczek oraz przekazują środki finansowe na podstawie umów cywilnoprawnych.

Do zadań związanych z oczyszczaniem kraju z azbestu można w szczególności zaliczyć :

- 1) przedsięwzięcia z zakresu gospodarki odpadami;
- 2) przedsięwzięcia z zakresu ochrony powierzchni ziemi;
- 3) rozwój sieci laboratoriów służących ochronie środowiska;
- 4) edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju;
- 5) opracowywanie i wdrażanie nowych technik i technologii w zakresie ochrony środowiska;
- 6) wojewódzkie programy ochrony środowiska, programy ochrony powietrza, plany gospodarki odpadami, a także wspomaganie realizacji tych programów i planów;
- 7) współfinansowanie projektów inwestycyjnych z zakresu ochrony środowiska, które mają być współfinansowane ze środków pochodzących z Unii Europejskiej, w ramach współpracy z organizacjami międzynarodowymi oraz współpracy dwustronnej, a także realizowanych na zasadach określonych w ustawie z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz. U. z 2009 r. Nr 19, poz. 100).

Bank Ochrony Środowiska S.A. jest uniwersalnym bankiem komercyjnym specjalizującym się w finansowaniu przedsięwzięć proekologicznych. BOŚ współpracuje z polskimi i zagranicznymi instytucjami finansowymi, w tym funduszami i fundacjami działającymi na rzecz ochrony środowiska. Dzięki temu oferuje szeroką gamę kredytów. Zadania z zakresu usuwania wyrobów zawierających azbest mogą być finansowane poprzez udzielanie następujących rodzajów kredytów:

- 1) kredyty preferencyjne z dopłatami z Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej do oprocentowania, charakteryzujące się m.in. niższym od komercyjnego oprocentowaniem i możliwością uzyskania karencji w spłacie kapitału. Warunki udzielania tych kredytów są zróżnicowane, określone w umowie przez konkretny WFOŚiGW (przedsięwzięcie musi wpisywać się w listę priorytetów funduszu);
- 2) kredyty komercyjne ze środków banków zagranicznych - linia KfW5 (*Kreditanstalt für Wiederaufbau*) oraz ze środków banku, w tym w ramach porozumień BOŚ ze sprzedawcami i dystrybutorami wyrobów służących ochronie środowiska.

Źródła zagraniczne finansowania ochrony środowiska to głównie fundusze unijne.

W okresie programowania 2007-2013 pomoc finansowa z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej będzie przyznawana w Polsce w ramach poszczególnych programów pomocowych (tzw. programów operacyjnych), stanowiących narzędzia realizacji Narodowej Strategii Spójności.

W zależności od rodzaju programu, beneficjentami mogą być m.in. jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, podmioty świadczące usługi z zakresu zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, gminy wiejskie, miejsko-wiejskie i miejskie, młodzi rolnicy, rolnicy podejmujący działalność nierolniczą.

Usuwanie azbestu i wyrobów zawierających azbest w latach 2009-2015 może być wspierane ze środków unijnych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (woj. kujawsko-pomorskie, łódzkie, mazowieckie, podkarpackie, śląskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie).

RPO Województwa Kujawsko-Pomorskiego przewiduje możliwość dofinansowania m.in. inwestycji związanych z bezpiecznym usuwaniem wyrobów azbestowych w ramach działania 2.2. *Gospodarka odpadami* oraz działania 7.1. *Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast*. Działanie 2.2. obejmuje przedsięwzięcia polegające na usuwaniu i unieszkodliwianiu oraz transporcie odpadów azbestowych i innych odpadów niebezpiecznych z obiektów i sieci usług publicznych. Natomiast w ramach działania 7.1. możliwe jest finansowanie przedsięwzięć polegających m.in. na zastępowaniu elementów azbestowych w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych.

RPO dla Województwa Łódzkiego w ramach działania II.2. *Gospodarka odpadami* przewiduje wsparcie usuwania elementów zawierających azbest oraz ich unieszkodliwianie z budynków mieszkalnych lub użyteczności publicznej.

RPO Województwa Mazowieckiego inwestycje związane z bezpiecznym usuwaniem azbestu ujmują w dwóch działaniach. W ramach działania 4.2. *Ochrona powierzchni ziemi* przewidziane jest wsparcie kompleksowego oczyszczenia terenu z odpadów zawierających azbest, a także usuwanie azbestu z budynków administracji publicznej oraz budowa składowisk odpadów niebezpiecznych. Działanie 5.2. *Rewitalizacja miast* jest ukierunkowane na zintegrowane projekty odnowy obszarów miejskich, w których wymiana wyrobów azbestowych jest elementem projektu.

RPO Województwa Podkarpackiego umożliwia sfinansowanie usuwania wyrobów azbestowych jako element infrastruktury towarzyszącej w ramach projektów w działaniu 2.2. *Infrastruktura energetyczna* oraz działaniu 7.1. *Rewitalizacja miast*. Projekty mogą obejmować kompleksową termomodernizację obiektów użyteczności publicznej, renowację części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych oraz renowacji i adaptacji na cele mieszkaniowe budynków istniejących, stanowiących własność władz publicznych lub własność podmiotów działających w celach niezarobkowych.

RPO dla Województwa Śląskiego przewiduje możliwość dofinansowania inwestycji związanych z bezpiecznym usuwaniem azbestu w ramach dwóch działań. W działaniu 5.2. *Gospodarka odpadami* wsparcie uzyskują projekty kompleksowego oczyszczania terenów z odpadów zawierających azbest, dotyczące rekultywacji obszarów zdegradowanych i składowisk odpadów na cele przyrodnicze. W działaniu 6.2. *Rewitalizacja obszarów zdegradowanych* współfinansowane mogą być m.in. projekty, których celem jest zastępowanie wyrobów azbestowych w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych wyrobami bezazbestowymi wraz z unieszkodliwianiem odpadów azbestowych.

W RPO Warmia i Mazury istnieje możliwość dofinansowania inwestycji związanych z bezpiecznym usuwaniem wyrobów azbestowych jako elementu infrastruktury towarzyszącej w ramach projektów w poddziałaniu 4.1.1. *Poprawa warunków technicznych budynków zrealizowanych w technologii wielkiej płyty*.

W Wielkopolskim RPO istnieje możliwość dofinansowania inwestycji związanych z bezpiecznym usuwaniem wyrobów zawierających azbest w ramach działania 4.1. *Rewitalizacja obszarów miejskich*.

Nie ma możliwości oszacowania środków finansowych przeznaczanych w ramach RPO na działania związane z bezpiecznym usuwaniem azbestu, ponieważ jest to zależne od ilości złożonych wniosków w ramach konkursów ogłaszanych w poszczególnych województwach oraz od ilości wybranych projektów do dofinansowania.

Projekty z zakresu remontów lub przebudowy budynków mogą dotyczyć renowacji części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych, renowacji lub adaptacji budynków na cele mieszkaniowe, modernizacji gospodarstw rolnych, a także działań w zakresie ułatwiania startu młodym rolnikom, różnicowania działalności w kierunku nierolniczym, odnowę i rozwój wsi. Wsparcie udzielane jest w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych i Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

W ramach Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko” nie przewiduje się wsparcia inwestycji dotyczących usuwania wyrobów zawierających azbest. Finansowane będą wyłącznie kompleksowe przedsięwzięcia z zakresu gospodarki odpadami, a wsparcie uzyskają przede wszystkim zakłady zagospodarowania odpadów obsługujące minimum 150 tys. mieszkańców. Wskazane przedsięwzięcia będą mogły być realizowane w ramach II osi priorytetowej pn. *Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko*.

W ramach Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko” możliwe jest uzyskanie także wsparcia na inwestycje w infrastrukturę zdrowia o znaczeniu ponadregionalnym, a w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych – o znaczeniu lokalnymi i regionalnym. Wsparcie przeznaczone jest na przebudowę i remonty ośrodków ochrony zdrowia i na ich wyposażenie, a także na dostosowanie stanu technicznego istniejącej infrastruktury do zakupionego i użytkowanego sprzętu medycznego.

Nie ma możliwości oszacowania wysokości środków unijnych, które zostaną przeznaczone na dofinansowanie usuwania wyrobów zawierających azbest w ramach obecnie funkcjonujących programów pomocowych. Ich wysokość jest uzależniona od ilości dostępnych środków w ramach poszczególnych działań, ilości zakontraktowanych projektów oraz wysokości kosztów kwalifikowanych.

4. KOORDYNACJA I MONITORING

Zadania przewidziane w *Programie* będą realizowane na trzech poziomach:

- 1) centralnym – Rada Ministrów, Minister Gospodarki i w strukturze Ministerstwa Gospodarki Główny Koordynator;
- 2) wojewódzkim – samorząd województwa;
- 3) lokalnym – samorząd powiatowy i samorząd gminny.

Organem odpowiedzialnym za monitoring i koordynację realizacji *Programu* jest Minister Gospodarki, który powołuje:

- 1) Głównego Koordynatora jako osobę odpowiedzialną za współdziałanie poszczególnych jednostek i instytucji oraz podejmowanie inicjatyw dotyczących uaktualniania *Programu*;
- 2) Radę Programową, która – działając jako organ opiniotawczo-doradczy Ministra Gospodarki – skupia przedstawicieli wszystkich istotnych dla realizacji *Programu* organów, urzędów, instytucji i organizacji.

4.1. Zadania Ministra Gospodarki

Minister Gospodarki w celu prawidłowej realizacji zadań określonych w *Programie* współpracuje z ministrami właściwymi do spraw: środowiska, zdrowia, administracji publicznej, finansów publicznych, rolnictwa, rozwoju regionalnego, budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej, którzy są odpowiedzialni za realizację poszczególnych zadań na szczeblu centralnym, natomiast marszałkowie województw są odpowiedzialni za realizację zadań programowych na szczeblu wojewódzkim.

W imieniu Ministra Gospodarki koordynację, monitoring i zarządzanie *Programem* prowadzi powołany przez niego Główny Koordynator.

Zadaniem Głównego Koordynatora jest przede wszystkim zapewnienie efektywnej realizacji wszystkich zadań finansowanych bezpośrednio ze środków budżetowych pozostających w dyspozycji Ministra Gospodarki, obejmujących m.in.:

- 1) gromadzenie informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest na poziomie kraju, na podstawie informacji uzyskanych od marszałków województw;

- 2) monitorowanie realizacji wszystkich zadań;
- 3) planowanie corocznych środków budżetowych związanych z realizacją *Programu*;
- 4) składanie rocznych raportów Ministrowi Gospodarki i przygotowywanie rocznych informacji o stopniu wykonania celów i zadań ujętych w *Programie*, wraz ze szczegółowym udokumentowaniem wykorzystania środków finansowych, które zostały przeznaczone na ich wykonanie;
- 5) prowadzenie działalności edukacyjnej, w tym szkoleń pracowników administracji rządowej i samorządowej, pracowników ochrony zdrowia w zakresie problematyki oczyszczania kraju z azbestu;
- 6) prowadzenie działalności informacyjno-popularyzacyjnej w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, sposobów ich usuwania oraz szkodliwości azbestu;
- 7) podejmowanie inicjatyw związanych z realizacją *Programu* oraz organizacją jego zarządzania, w tym zgłaszanie Ministrowi Gospodarki propozycji dokumentów i rozwiązań legislacyjnych;
- 8) współpracę z instytucjami i organizacjami międzynarodowymi (m.in. organizacje i uczestnictwo w krajowych i zagranicznych konferencjach, sympoziach, kongresach, szkoleniach);
- 9) współpracę z jednostkami samorządu terytorialnego i organizacjami pozarządowymi, których działalność związana jest z realizacją zadań wynikających z *Programu*;
- 10) ocenę oraz promocję technologii unicestwiania włókien azbestu w odpadach;
- 11) współpracę na szczeblu centralnym z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

4.2. Rada Programowa

Przy Ministrze Gospodarki funkcjonuje, powołana przez niego, Rada Programowa – jako organ opiniotwórczo-doradczy.

Do zadań Rady Programowej należy w szczególności:

- 1) dokonywanie oceny realizacji zadań oraz wyznaczanie nowych kierunków prac;
- 2) zgłaszanie Ministrowi Gospodarki propozycji inicjatyw legislacyjnych związanych z problematyką azbestową;
- 3) wyrażanie opinii dotyczących środków finansowych planowanych na koordynację i monitoring *Programu* oraz wsparcie realizacji zadań wynikających z *Programu*;
- 4) opiniowanie projektów aktów prawnych w zakresie problematyki azbestowej.

W skład Rady Programowej wchodzi:

- 1) Przewodniczący Rady;
- 2) Główny Koordynator;
- 3) przedstawiciel Ministra Gospodarki;

- 4) członkowie delegowani (po 1 osobie) przez:
- ministrów właściwych do spraw: finansów publicznych, środowiska, zdrowia, administracji publicznej, rozwoju regionalnego, rolnictwa, obrony narodowej oraz budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej,
  - marszałków województw,
  - Głównego Inspektora Pracy,
  - Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego,
  - Głównego Inspektora Ochrony Środowiska,
  - Głównego Inspektora Sanitarnego,
  - Prezesa Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
  - Prezesa Banku Ochrony Środowiska S.A.;
- 5) członkowie powołani przez Ministra Gospodarki, reprezentujący organizacje pozarządowe, których działalność statutowa związana jest z gospodarką odpadami niebezpiecznymi zawierającymi azbest (do 2 osób);
- 6) członkowie powołani przez Ministra Gospodarki jako eksperci posiadający dorobek naukowy w zakresie ochrony przed azbestem i reprezentujący środowisko naukowe (do 3 osób).

Rada Programowa działa w oparciu o - uchwalany przez siebie i zatwierdzany przez Ministra Gospodarki - Regulamin Rady.

Członkowie Rady Programowej pełnią swoje funkcje bez dodatkowego wynagrodzenia.

4.3. Kompetencje oraz współpraca poszczególnych organów administracji publicznej

Do obowiązków organów administracji państwowej **na poziomie centralnym** należy:

- 1) współpraca z Głównym Koordynatorem w zakresie potrzeb wynikających z bieżącej realizacji zadań;
- 2) współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska), nadzorującymi przestrzeganie prawa przy prowadzeniu prac związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest i azbestu;
- 3) stała współpraca z organami administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz innymi, do kompetencji których należy realizacja zadań;
- 4) współpraca z mediami w tematyce azbestu;
- 5) współdziałanie z organizacjami pozarządowymi;
- 6) współpraca z instytucjami udostępniającymi środki finansowe na realizację zadań (Bank Ochrony Środowiska, wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, itp.);

- 7) wspomaganie merytoryczne Ministra Gospodarki w sprawach związanych z azbestem, Ministra Środowiska w zakresie spraw związanych ze zrównoważonym rozwojem, Ministra Zdrowia w zakresie problematyki zdrowotnej;
- 8) współpraca z Ministerstwem Środowiska oraz innymi instytucjami w zakresie spraw dotyczących krajowych strategii i programów związanych z ochroną środowiska oraz gospodarką odpadami;
- 9) sporządzanie i przekazywanie stosownych informacji o stanie realizacji *Programu* – dla potrzeb Ministra Gospodarki i Rady Ministrów;
- 10) współpraca z Radą Programową.

Na poziomie województwa za realizację zadań odpowiada marszałek województwa, do zadań którego należy:

- 1) współpraca z Głównym Koordynatorem w zakresie potrzeb wynikających z bieżącej realizacji *Programu*;
- 2) gromadzenie przez urząd marszałkowski informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie ich do Głównego Koordynatora z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego www.bazaazbestowa.pl;
- 3) uwzględnianie usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest w wojewódzkich planach gospodarki odpadami i programach ochrony środowiska, w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest;
- 4) współpraca na szczeblu wojewódzkim z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska);
- 5) współpraca z uczelniami i instytucjami naukowymi, organizacjami pozarządowymi, ekspertami poszczególnych dziedzin;
- 6) współpraca z lokalnymi mediami w zakresie spraw objętych *Programem*;
- 7) przygotowywanie i aktualizacja wojewódzkich programów usuwania wyrobów zawierających azbest;
- 8) współpraca z samorządami powiatowymi i gminnymi, przekazywanie wytycznych oraz informacji związanych z realizacją *Programu*;
- 9) przedkładanie Głównemu Koordynatorowi corocznej informacji o realizacji zadań na terenie województwa;
- 10) opracowanie planu sytuacyjnego rozmieszczenia na terenie województwa wyrobów zawierających azbest na podstawie informacji przekazywanych przez samorzady lokalne i przedsiębiorców.

Na poziomie lokalnym zadania realizują samorzady: powiatowy i gminny, poprzez:

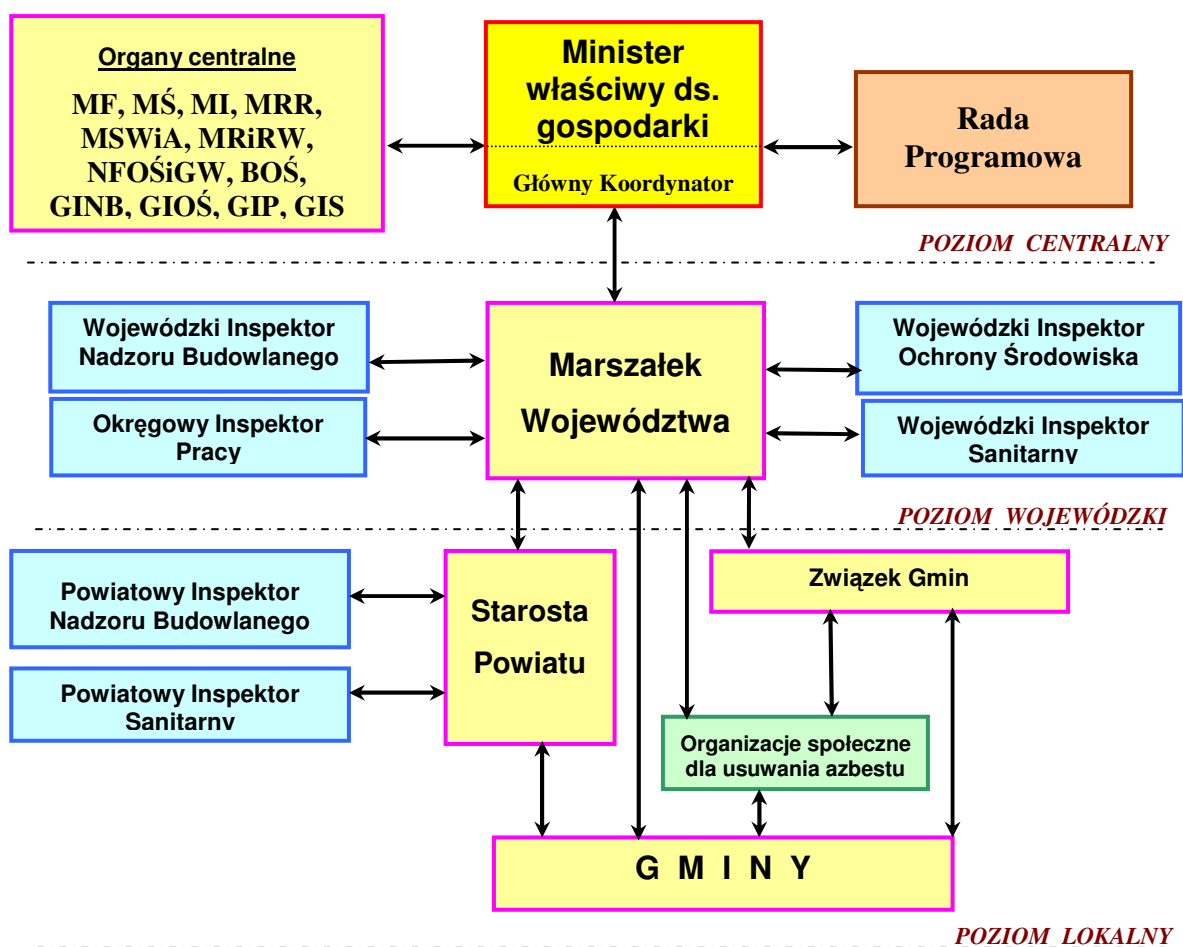
Samorząd gminny:

- 1) gromadzenie przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta informacji o ilości, rodzaju i miejscach występowania wyrobów zawierających azbest oraz przekazywanie jej do marszałka województwa z wykorzystaniem dostępnego narzędzia informatycznego www.bazaazbestowa.pl;
- 2) przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, także w ramach planów gospodarki odpadami;
- 3) organizowanie szkoleń lokalnych w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości bez korzystania z usług wyspecjalizowanych firm;
- 4) organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w *Programie*;
- 5) inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;
- 6) współpraca z marszałkiem województwa w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest, w szczególności w zakresie lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest;
- 7) współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest;
- 8) współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację *Programu*;
- 9) współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

Samorząd powiatowy:

- 1) przygotowywanie i aktualizacja programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, także w ramach planów gospodarki odpadami;
- 2) współpraca z gminami oraz marszałkiem województwa w zakresie opracowywania programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, w szczególności w zakresie weryfikacji inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, lokalizacji składowisk odpadów zawierających azbest oraz urządzeń przewoźnych do przetwarzania odpadów zawierających azbest;
- 3) organizowanie usuwania wyrobów zawierających azbest przy wykorzystaniu pozyskanych na ten cel środków krajowych lub unijnych z uwzględnieniem zasad zawartych w *Programie*;
- 4) inspirowanie właściwej postawy obywateli w zakresie obowiązków związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;
- 5) współpraca z mediami w celu propagowania odpowiednich inicjatyw społecznych oraz rozpowszechniania informacji dotyczących zagrożeń powodowanych przez azbest;
- 6) współpraca z organizacjami społecznymi wspierającymi realizację *Programu*;
- 7) współpraca z organami kontrolnymi (inspekcja sanitarna, inspekcja pracy, inspekcja nadzoru budowlanego, inspekcja ochrony środowiska).

Schemat ilustrujący współpracę organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego, jednostek inspekcyjnych i organizacji pozarządowych.

4.4. Organizacje pozarządowe, partnerzy społeczni

W ciągu 24 lat planowane jest oczyszczenie terytorium kraju ze szkodliwego azbestu oraz osiągnięcie znaczącej poprawy ochrony zdrowia mieszkańców.

Dla osiągnięcia celów *Programu* niezbędne jest współdziałanie administracji państwowej z partnerami społecznymi, między innymi:

- 1) organizacjami pozarządowymi np. stowarzyszeniami, fundacjami zrzeszającymi i reprezentującymi osoby fizyczne i prawne, deklarującymi oczyszczanie z azbestu konkretnego obszaru i przedstawiającymi stosowny program działania;
- 2) stowarzyszeniami i związkami gmin podejmującymi współdziałanie dla oczyszczenia terytorium tych gmin z azbestu przy zapewnieniu efektywnej współpracy z mieszkańcami;
- 3) stowarzyszeniami przedsiębiorców reprezentujących firmy wykonujące prace w kontakcie z azbestem, zapewniającymi wysoką jakość świadczonych usług.

4.5. System monitorowania i wskaźniki oceny realizacji

Realizację zadań *Programu* objęto elektronicznym systemem monitorowania i sprawozdawczości, który został utworzony w latach 2004-2006.

Monitoring realizacji zadań *Programu* obejmuje gromadzenie, przetwarzanie i rozpowszechnianie informacji o usuwaniu azbestu i wyrobów zawierających azbest, w szczególności dotyczących:

- 1) ilości usuniętych wyrobów zawierających azbest oraz wytworzonych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest;
- 2) ilości składowanych odpadów zawierających azbest;
- 3) lokalizacji istniejących i planowanych składowisk odpadów zawierających azbest i ich pojemności oraz stopnia wykorzystania;
- 4) ilości i wyników przeprowadzonych inwentaryzacji oraz oceny stanu technicznego wyrobów zawierających azbest i ich lokalizacji na terenie gmin, powiatów i województw;
- 5) przedsiębiorstw posiadających uprawnienia do bezpiecznego usuwania azbestu;
- 6) liczby osób pracujących w kontakcie z azbestem;
- 7) liczby pracowników przeszkolonych do pracy w kontakcie z azbestem;
- 8) podejmowanych przez jednostki samorządu terytorialnego inicjatyw w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest;
- 9) usytuowania miejsc o wysokim stężeniu włókien azbestu w powietrzu;
- 10) ewidencjonowania zmian legislacyjnych dotyczących problematyki azbestowej;
- 11) wdrażania technologii unicestwiania włókien azbestu w odpadach azbestowych.

Monitoring realizacji zadań *Programu* obejmuje także wskaźniki środowiskowe wynikające z przeprowadzonej strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Zalicza się do nich:

- 1) ogólna powierzchnia zajęta przez składowiska i kwatery przeznaczone do składowania odpadów zawierających azbest [ha];
- 2) stan zanieczyszczenia powietrza włóknami azbestu zagrożonych rejonów i okolic obiektów [włókna/m³].

Do czasu wdrożenia Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoring *Programu* będzie prowadzony z wykorzystaniem dotychczasowych systemów, tj.:

- wojewódzkiej bazy danych wyrobów i odpadów zawierających azbest (WBDA) zamieszczonej na stronie www.bazaazbestowa.pl, przygotowanej i prowadzonej na zlecenie Ministerstwa Gospodarki, zawierającej zbiór informacji o wyrobach zawierających azbest,
- elektronicznego systemu zbierania, agregowania i przekazywania danych związanych z problematyką azbestową zamieszczonego na stronie: <http://azbest.ceramika.agh.edu.pl>.

Wdrożenie Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest spowoduje ujednoczenie systemów monitoringowych i połączenie ich w jeden wspólnie działający system. Dane dotychczas zebrane powinny stanowić dane wejściowe do Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej monitoringu procesu usuwania wyrobów zawierających azbest.

Sprawozdania oraz dane liczbowe zbierane drogą elektroniczną – stosownie do przyjętego systemu informatycznego – będą wykorzystywane do opracowania potrzebnych analiz i ocen, pozwalających na formułowanie właściwych wniosków dotyczących dalszej realizacji zadań *Programu*. Monitoring będzie prowadzony systematycznie przez cały okres realizacji zadań *Programu*.

Do dnia 15 listopada 2008 r. loginy i hasła do wojewódzkiej bazy wyrobów i odpadów zawierających azbest (WBDA) zamieszczonej na stronie www.bazaazbestowa.pl, posiadały 1753 gminy (70,74% wszystkich gmin w Polsce), ale tylko 811 gmin (32,73%) pracowało z wykorzystaniem tego systemu.

Działania informacyjno-edukacyjne oraz planowane zmiany legislacyjne powinny przyczynić się do wzrostu ilości korzystających gmin z obecnego systemu w kolejnych latach.

Ocena osiągania celów *Programu* polega na monitorowaniu realizacji określonych zadań. Wskaźnikami rocznej oceny realizacji zadań są:

- 1) ilość wycofanych z eksploatacji wyrobów zawierających azbest,
- 2) ilości składowanych odpadów zawierających azbest,
- 3) liczba gmin korzystających z wojewódzkiej bazy danych wyrobów i odpadów zawierających azbest (WBDA),

W zestawieniu stanu bazowego i docelowego dla poszczególnych wskaźników ustalono szczegółowe poziomy wskaźników w okresie 2009-2012 oraz ogólne wartości wskaźników planowane do osiągnięcia w latach 2013-2015 oraz 2016-2032. Wskazane wartości powinny zostać osiągnięte na koniec danego roku kalendarzowego, narastająco od roku bazowego 2009. Dopuszcza się, iż mogą ulec zmianie wartości docelowe dla poszczególnych wskaźników. Ich zmiana może być powiązana:

- z dokonaniem pełnej i rzetelnej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, dotyczy wskaźnika nr 1 i 2,

- z rozwojem nowych technologii przetwarzania odpadów zawierających azbest oraz prawną możliwością pozostawienia w ziemi niektórych nieużytkowanych wyrobów zawierających azbest, dzięki czemu mniej odpadów będzie składowana, dotyczy wskaźnika nr 2.

Tabela 12. Zestawienie wskaźników rocznej oceny realizacji zadań

Wskaźnik	2009	2010	2011	2012	2013-2015	2016-2032
1 – ilość wycofanych z użytkowania wyrobów zawierających azbest - mln ton	0,5	1,3	2,5	4,0	6,7	14,5
2 – ilości składowanych odpadów zawierających azbest - mln ton	0,5	1,0	1,8	2,8	4,6	10,0
3 - liczba gmin korzystających z wojewódzkiej bazy danych wyrobów i odpadów zawierających azbest (WBDA) – szt.	1000	1500	2000	2478	2478	2478

Program przewiduje intensyfikację wszystkich działań do roku 2012 tak, aby w latach 2012-2013 dokonać rzetelnej oceny realizacji celów *Programu* i opracować jego aktualizację do roku 2015. W latach 2012-2015 zostanie dokonane całościowe podsumowanie dotychczas przeprowadzonych działań oraz osiągniętych celów, także poprzez wskaźniki oceny realizacji *Programu*.

5. EFEKTY PROGRAMU

Realizacja *Programu* wpłynie na poprawę warunków ochrony zdrowia i życia ludności, przyniesie korzyści w sferze społecznej, ekologicznej i ekonomicznej.

5.1. Korzyści społeczne

Do najistotniejszych korzyści społecznych z realizacji *Programu* należą:

- 1) oczyszczenie kraju z wyrobów zawierających azbest, a w konsekwencji zmniejszenie emisji włókien azbestu do środowiska i uzyskanie warunków dla poprawy ochrony zdrowia mieszkańców;
- 2) wczesne wykrywanie chorób azbestozależnych, ich leczenie i ograniczanie negatywnych skutków;
- 3) ograniczenie śmiertelności na skutek chorób azbestozależnych, a w szczególności raka płuc i międzybłonniaka opłucnej;
- 4) przedłużenie okresu użytkowania obiektów budowlanych oraz uzyskanie lepszych parametrów eksploatacyjnych;
- 5) poprawa wyglądu zewnętrznego obiektów budowlanych;
- 6) wzrost atrakcyjności agroturystycznej terenów wiejskich;
- 7) wzrost atrakcyjności terenów oczyszczonych z azbestu dla inwestorów krajowych i zagranicznych.

5.2. Korzyści ekologiczne

Podstawową korzyścią ekologiczną będzie stopniowe ograniczanie, a następnie całkowita eliminacja narażenia środowiska na azbest. Narażenie takie powstaje na skutek emisji do powietrza włókien azbestu z uszkodzonych wyrobów zawierających azbest oraz ich odpadów, a także na skutek niewłaściwie prowadzonych procesów eksploatacji i usuwania tych wyrobów. Poważne zanieczyszczenie środowiska naturalnego powstaje również na skutek emisji azbestu z tzw. „dzikich” wysypisk odpadów – głównie w lasach.

5.3. Korzyści ekonomiczne

Do najistotniejszych korzyści ekonomicznych z realizacji *Programu* należą:

- 1) przyrost wartości nieruchomości;
- 2) przyrost wartości gruntów;
- 3) poprawa stanu technicznego obiektów budowlanych;
- 4) wzrost inwestycji;
- 5) wzrost dochodów budżetu państwa z podatku od działalności gospodarczej związanej z usuwaniem wyrobów zawierających azbest oraz zastosowania nowych materiałów;
- 6) zmniejszenie kosztów leczenia chorób azbestozależnych.

Szacuje się, że w wyniku realizacji *Programu* nastąpi:

- 1) przyrost wartości majątku narodowego o około 153 mld zł, w tym większa część przyrostu wartości dotyczyć będzie właścicieli gruntów i obiektów budowlanych oraz mieszkań;
- 2) przyspieszenie modernizacji wsi, bowiem w wymienionym wyżej przyroście wartości w 51% partycypować będą mieszkańcy terenów wiejskich;
- 3) wzrost dochodów budżetu państwa o około 25 mld zł, z tytułu wpływów z podatków VAT i CIT związanych z zakupem nowych materiałów budowlanych oraz świadczenia usług budowlanych związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest;
- 4) wzrost obrotów na rynku nieruchomości, co powinno przełożyć się na większe dochody zarówno budżetu państwa, jak i dochody własne gmin.

Uzyskanie takich efektów zależy od dyscypliny realizacji zadań, zaangażowania organów rządowych i samorządowych, ale również od zastosowania właściwych bodźców motywacyjnych stymulujących wzrost aktywności społecznej w działaniach związanych z bezpiecznym usuwaniem azbestu i wyrobów zawierających azbest.

ZAŁĄCZNIKI

Wykaz obowiązujących aktów prawnych dotyczących azbestu

Ustawy

1. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94, z późn. zm.)
2. Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20, z późn. zm.)
3. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, z późn. zm.)
4. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, z późn. zm.)
5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. z 2007 r. Nr 39, poz. 251, z późn. zm.)
6. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085, z późn. zm.)
7. Ustawa z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych (Dz. U. Nr 11, poz. 84, z późn. zm.)
8. Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 199, poz. 1671, z późn. zm.)
9. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o zużytych sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. Nr 180, poz. 1495)

Rozporządzenia

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 2004 r. w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym i warunków ich zatrudnienia przy niektórych z tych prac (Dz. U. Nr 200, poz. 2047, z późn. zm.)
2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzania raportu o oddziaływaniu na środowisko (Dz. U. Nr 257, poz. 2573, z późn. zm.)
3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 października 2008 r. w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska (Dz. U. Nr 196, poz. 1217)
4. Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielanych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi (M.P. Nr 19, poz. 231)

5. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 września 2003 r. w sprawie kryteriów i sposobu klasyfikacji substancji i preparatów chemicznych (Dz. U. Nr 171, poz. 1666, z późn. zm.)
6. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 sierpnia 2004 r. w sprawie okresowych badań lekarskich pracowników zatrudnionych w zakładach, które stosowały azbest w produkcji (Dz. U. Nr 183, poz. 1896)
7. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 9 sierpnia 2004 r. w sprawie leczenia uzdrowiskowego osób zatrudnionych przy produkcji wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 185, poz. 1920, z późn. zm.)
8. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2004 r. w sprawie substancji, preparatów, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym w środowisku pracy (Dz. U. Nr 280, poz. 2771, z późn. zm.)
9. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru książeczki badań profilaktycznych dla osoby, która była lub jest zatrudniona w warunkach narażenia zawodowego w zakładach stosujących azbest w procesach technologicznych, sposobu jej wypełnienia i aktualizacji (Dz. U. Nr 13, poz. 109)
10. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. Nr 73, poz. 645, z późn. zm.)
11. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 15 września 2005 r. w sprawie leków związanych z chorobami wywołanymi pracą przy azbecie (Dz. U. Nr 189, poz. 1603)
12. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 września 2005 r. w sprawie wykazu substancji niebezpiecznych wraz z ich klasyfikacją i oznakowaniem (Dz. U. Nr 201, poz. 1674)
13. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. Nr 217, poz. 1833, z późn. zm.)
14. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny (Dz. U. Nr 191, poz. 1595)
15. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876 oraz z 2008 r. Nr 200, poz. 1235)
16. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649)
17. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 5 lipca 2004 r. w sprawie ograniczeń, zakazów lub warunków produkcji, obrotu lub stosowania substancji niebezpiecznych i preparatów niebezpiecznych oraz zawierających je produktów (Dz. U. Nr 168, poz. 1762, z późn. zm.)
18. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 7 września 2005 r. w sprawie kryteriów oraz procedur dopuszczania odpadów do składowania na składowisku odpadów danego typu (Dz. U. Nr 186, poz. 1553, z późn. zm.)

19. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. Nr 216, poz. 1824)
20. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 22 sierpnia 2007 r. w sprawie kryteriów oraz procedur dopuszczania odpadów na składowiska podziemne (Dz. U. Nr 163, poz. 1156)
21. Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 26 października 2007 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane nieselektywnie na składowiskach podziemnych (Dz. U. Nr 209, poz. 1514)
22. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206)
23. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. Nr 122, poz. 1055)
24. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2003 r. Nr 1, poz. 12)
25. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu, czasu, sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów (Dz. U. Nr 220, poz. 1858)
26. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów (Dz. U. Nr 61, poz. 549 oraz z 2009 r. Nr 39, poz. 320)
27. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 kwietnia 2003 r. w sprawie sporządzania planów gospodarki odpadami (Dz. U. Nr 66, poz. 620, z późn. zm.)
28. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 maja 2004 r. w sprawie warunków, w których uznaje się, że odpady nie są niebezpieczne (Dz. U. Nr 128, poz. 1347)
29. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 czerwca 2005 r. w sprawie podziemnych składowisk odpadów (Dz. U. Nr 110, poz. 935)
30. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 grudnia 2005 r. w sprawie standardów emisyjnych z instalacji (Dz. U. Nr 260, poz. 2181)
31. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 lutego 2006 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. Nr 30, poz. 213)
32. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 21 marca 2006 r. w sprawie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów poza instalacjami i urządzeniami (Dz. U. Nr 49, poz. 356)
33. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 25 maja 2007 r. w sprawie zakresu informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych (Dz. U. Nr 101, poz. 686)
34. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 czerwca 2008 r. w sprawie rodzajów odpadów, których przewóz w celu unieszkodliwiania jest zabroniony (Dz. U. Nr 119, poz. 769)
35. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4 listopada 2008 r. w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz pomiarów ilości pobieranej

wody (Dz. U. Nr 206, poz. 1291)

36. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2009 r. w sprawie sposobu przedkładania marszałkowi województwa informacji o występowaniu substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. Nr 124, poz. 1033)
37. Oświadczenie Rządowe z dnia 23 marca 2007 r. w sprawie wejścia w życie zmian do załączników A i B Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR), sporządzonej w Genewie dnia 30 września 1957 r. (Dz. U. Nr 99, poz. 667)
38. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 26 czerwca 2002 r. w sprawie dziennika budowy, montażu i rozbiórki, tablicy informacyjnej oraz ogłoszenia zawierającego dane dotyczące bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia (Dz. U. Nr 108, poz. 953, z późn. zm.)
39. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych do transportu odpadów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 236, poz. 1986)
40. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdów do przewozu niektórych towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 237, poz. 2011, z późn. zm.)
41. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U. Nr 120, poz. 1126)
42. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 września 2005 r. w sprawie kursów kształcących dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne (Dz. U. Nr 187, poz. 1571)

Powyższe ustawy, rozporządzenia i *Program* dostępne są na stronach internetowych odpowiednich ministerstw oraz na stronie <http://isip.sejm.gov.pl/index.html>.

Dyrektywy i decyzje

Poniższe dyrektywy i decyzje dostępne są na stronie <http://eur-lex.europa.eu/pl/index.htm>

1. Dyrektywa Rady 67/548/EWG z dnia 27 czerwca 1967 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do klasyfikacji, pakowania i etykietowania substancji niebezpiecznych (Dz.Urz. WE L 196 z 16.08.1967, str. 1; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 1, str. 27)
2. Dyrektywa Rady 76/769/EWG z dnia 27 lipca 1976 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych (Dz.Urz. WE L 262 z 27.09.1976, str. 201, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 3, str. 317)

Zmieniające dyrektywę Rady 76/769:

- *Dyrektywa Komisji 1999/77/WE z dnia 26 lipca 1999 r. dostosowująca po raz szósty do postępu technicznego załącznik I do dyrektywy Rady 76/769/EWG w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu o stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych (azbest) (Dz. Urz.*

WE L 207 z 6.08.1999, s. 18, Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 24, str. 193)

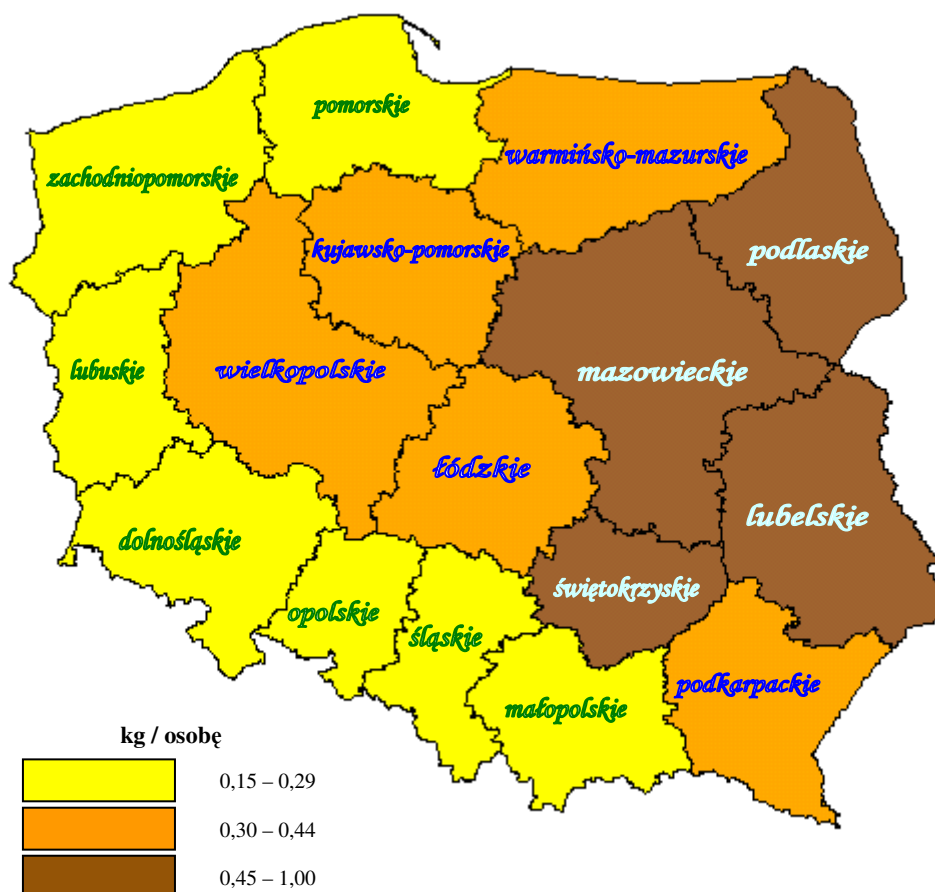
- *Dyrektywa Rady 83/478/EWG z dnia 19 września 1983 r. zmieniająca po raz piąty dyrektywę 76/769/EWG w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych (azbest) (Dz.Urz. WE L 263 z 24.09.1983, str. 33; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 7, str. 118)*
  - *Dyrektywa Rady 85/610/EWG z dnia 20 grudnia 1985 r. zmieniająca po raz siódmy (azbest) dyrektywę 76/769/EWG w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych (Dz.Urz. WE L 375 z 31.12.1985, str. 1; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 8, str. 86)*
  - *Dyrektywa Komisji 91/659/EWG z dnia 3 grudnia 1991 r. dostosowująca do postępu załącznik I do dyrektywy Rady 76/769/EWG w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich odnoszących się do ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych (azbest) (Dz.Urz. WE L 363 z 31.12.1991, str. 36; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 11, str. 13)*
3. Dyrektywa Rady 83/477/EWG z dnia 19 września 1983 r. w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy (druga dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 8 dyrektywy 80/1107/EWG) (Dz. Urz. WE 263 z 29.09.1983, str. 25, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 1, str. 264)
- Zmieniające dyrektywę Rady 83/477:*
- *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2003/18/WE z dnia 27 marca 2003 r. zmieniająca dyrektywę Rady 83/477/EWG w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy (Dz. Urz. WE L 97, z 15.04.2003, str. 48; ; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 4, str. 312)*
  - *Dyrektywa Rady 91/382/EWG z dnia 25 czerwca 1991 r. zmieniająca dyrektywę 83/477/EWG w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy (druga dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 8 dyrektywy 80/1107/EWG) (Dz.Urz. WE 206 z 29.07.1991, str. 16; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 1, str. 415)*
  - *Dyrektywa Rady 98/24/WE z dnia 7 kwietnia 1998 r. w sprawie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie czynników chemicznych przy pracy (czternasta dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG (Dz.Urz. WE L 131 z 5.05.1998, str. 11, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 3, str. 279)*
4. Dyrektywa Rady 87/217/EWG z dnia 19 marca 1987 r. w sprawie ograniczenia zanieczyszczenia środowiska azbestem i zapobiegania temu zanieczyszczeniu (Dz.Urz. WE L 85 z 28.03.1987, str. 40, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 8, str. 269)
5. Dyrektywa Rady 89/391/EWG z dnia 12 czerwca 1989 r. w sprawie wprowadzenia środków w celu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w miejscu pracy

- (Dz.Urz. WE L 183 z 29.06.1989, str. 1, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 1, str. 349)
6. Dyrektywa Rady 91/689/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. w sprawie odpadów niebezpiecznych (Dz. Urz. WE L 377 z 21.12.1991, str. 20, Dz. Urz. WE Polskie wydanie specjalne, roz. 15, t. 2, str. 78)
  7. Dyrektywa Rady 92/57EWG z dnia 24 czerwca 1992 r. w sprawie wprowadzenia minimalnych wymagań bezpieczeństwa i ochrony zdrowia na tymczasowych lub ruchomych budowach (ósma szczegółowa dyrektywa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy 89/391/EWG) (Dz. Urz. WE L 245, z 26.08.1992, str. 6, Dz. Urz. WE Polskie wydanie specjalne, roz.5, t. 2, str. 71)
  8. Dyrektywa Rady 94/33/WE z dnia 22 czerwca 1994 r. w sprawie ochrony pracy osób młodych (Dz.Urz. WE L 216 z 20.08.1994, str.12, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 2, str. 213)
  9. Dyrektywa 2004/37/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie ochrony pracowników przed zagrożeniem dotyczącym narażenia na działanie czynników rakotwórczych lub mutagennych podczas pracy (szósta dyrektywa szczegółowa w rozumieniu art. 16 ust. 1 dyrektywy Rady 89/391/EWG) (Dz.Urz. WE L 158 z 30.04.2004, str. 50; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 5, str. 35)
  10. Dyrektywa Rady 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów (Dz.Urz. WE L 182 z 16.07.1999, str. 1, z późn. zm.; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 4, str. 228)
  11. Decyzja Rady 2003/33/WE z dnia 19 grudnia 2002 r. ustanawiająca kryteria i procedury przyjęcia odpadów na składowiska, na podstawie art. 16 i załącznika II do dyrektywy 1999/31/WE (Dz.Urz. WE L 11 z 16.01.2003, str. 27, Dz.Urz. WE L 218 z 23.08.2007, str. 25; Dz.Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 7, str. 314).
  12. Dyrektywa 2002/96/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 stycznia 2003 r. w sprawie zużytego sprzętu elektrotechnicznego i elektronicznego (WEEE) (Dz.Urz. WE L 37 z 13.02.2003, str. 24, Dz. Urz. WE Polskie wydanie specjalne, roz. 15, t. 7, str. 359)
  13. Dyrektywa 2006/12/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 kwietnia 2006 r. w sprawie odpadów (Dz. Urz. WE L114 z 27.4.2006, str. 9)
  14. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) 1013/2006 z dnia 14 czerwca 2006 r. w sprawie przemieszczania odpadów (Dz. Urz. WE L 190, z 12.07.2006, str. 1)
  15. Rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) i utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE (Dz. Urz. WE L 396, z 30.12.2006, str. 1 oraz sprostowanie w Dz. Urz. WE L 136, z 29.05.2007, str. 3)

Nagromadzenie wyrobów azbestowych, lokalizacja składowisk odpadów zawierających azbest

Oszacowano, że w latach 2002 - 2008 usunięto około 1 mln ton wyrobów azbestowych, w 2009 roku pozostawało w użytkowaniu około 14,5 mln ton tych wyrobów.

Rys. 1. Nagromadzenie wyrobów zawierających azbest w układzie wojewódzkim.

Największa ilość zabudowanych wyrobów azbestowych w przeliczeniu na osobę występuje na terenie województw mazowieckiego, lubelskiego, podlaskiego i świętokrzyskiego. Najmniej wyrobów z azbestem występuje w województwach lubuskim, opolskim i zachodniopomorskim.

Oszacowano, że do zdeponowania na składowiskach w latach 2003 – 2032 będzie około 15 mln ton odpadów zawierających azbest, w związku z tym niezbędne będą 84 składowiska na odpady zawierające azbest, o powierzchni od 1 do 5 ha zlokalizowane na terenie całego kraju. Zaplanowano, że w latach 2003 – 2012 zostanie przekazanych na składowiska około 35% odpadów, tj. 5 413 tys. ton, w latach 2013 – 2022 około 40 % (6 187 tys. ton), a w latach 2023 – 2032 około 25% (3 867 tys. ton).

Według danych szacunkowych, uwzględniających informacje uzyskane z urzędów marszałkowskich i wojewódzkich oraz Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, do końca 2006 roku usunięto 962 tys. ton wyrobów zawierających azbest, z czego w latach 2003 – 2005, według uzyskanych z GIOŚ informacji, zeskładowano 164 000 ton na przeznaczonych do tego celu składowiskach. Z informacji uzyskanych od zarządzających składowiskami odpadów zawierających azbest wynika, iż w 2007 r. zdeponowano na składowiskach około 80 000 ton, natomiast do września 2008 r. – 41 000 ton.

W 2009 roku funkcjonowało w kraju 29 składowisk przyjmujących odpady zawierające azbest, w tym 3 składowiska wykorzystywane wyłącznie przez właścicieli (zakłady przemysłowe), a wolna pojemność wszystkich składowisk przeznaczonych do przyjmowania odpadów azbestowych wynosi 1 031 095 m³ (stan na czerwiec 2009 r.) Zakładając, że średnia objętość 1 tony składowanych odpadów wynosi 0,82 m³ wykazana wolna pojemność składowiska wystarczy na zeskładowanie ponad 1,25 mln ton odpadów azbestowych.

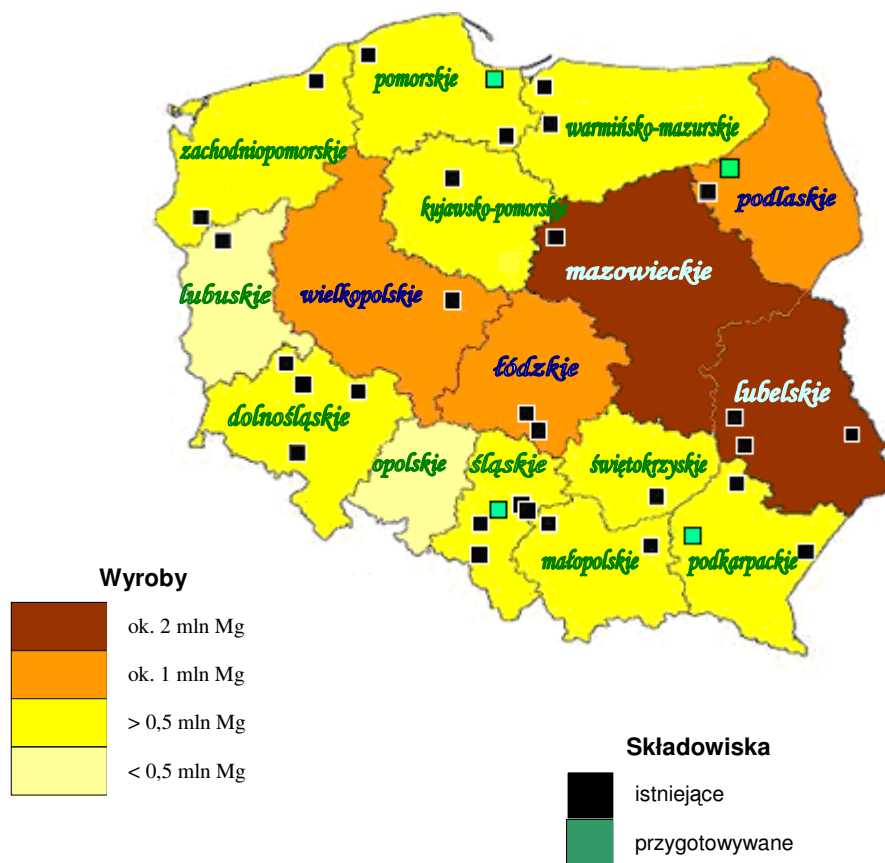
W latach 2007-2009 oddano do użytku 6 składowiska odpadów zawierających azbest, natomiast 5 zakończyło działalność. Zamknięto zapełnioną kwaterę na składowisku w Świętochłowicach na terenie Huty „Florian” (woj. śląskie), jednakże planowana jest rozbudowa tego składowiska o kolejną kwaterę na odpady zawierające azbest.

Na podstawie szacunkowych danych można przyjąć, iż na terenie Polski w 2008 roku znajdowało się około 14,5 mln ton użytkowanych wyrobów azbestowych. Przyjmuje się, iż następujące ilości odpadów zawierających azbest zostaną unieszkodliwione w kolejnych latach:

- w latach 2009 – 2012 około 28% odpadów (4 mln ton),
- w latach 2013 – 2022 około 35% odpadów (5,1 mln ton),
- w latach 2023 – 2032 około 37% odpadów (5,4 mln ton).

W latach 2009 – 2032 planowana jest budowa 56 składowisk odpadów zawierających azbest lub kwater do składowania odpadów zawierających azbest. Pojemność składowisk, ich lokalizacja i ilość na danym terenie zależą od decyzji jednostek samorządu terytorialnego i powinny być uwzględnione w wojewódzkich planach gospodarki odpadami. W kolejnych latach planowana jest budowa 4 składowisk odpadów (województwa: podkarpackie, podlaskie, pomorskie, śląskie), o łącznej pojemności kwater 107 240 m³. Poniżej zestawiono zbiorczo potrzeby ilości składowisk odpadów azbestowych i stan ich realizacji w poszczególnych województwach.

Rys. 2. Istniejące i przygotowywane składowiska odpadów zawierających azbest.

Województwo	Stan na 2009 r. (+ przygotowywane)	Lata			Łącznie
		2009-2012	2013-2022	2023-2032	
Dolnośląskie	4	0	0	0	4
Kujawsko-pomorskie	1	1	2	2	6
Lubelskie	3	1	3	1	8
Lubuskie	1	0	1	1	3
Łódzkie	2	1	2	2	7
Małopolskie	2	1	2	1	6
Mazowieckie	1	2	2	2	7
Opolskie	0	1	1	0	2
Podkarpackie	2 (+1)	1	1	1	5
Podlaskie	1 (+1)	1	1	2	5
Pomorskie	2 (+1)	1	1	1	5
Śląskie	4 (+1)	1	0	1	6
Świętokrzyskie	1	1	2	1	5
Warmińsko-mazurskie	2	0	2	1	5
Wielkopolskie	1	1	2	2	6
Zachodniopomorskie	2	0	2	1	5
Ogółem	29 (+4)	13	24	19	85 (+4)

Pojemność i okres użytkowania składowisk odpadów jest ograniczony. Składowiska, które działały, ale obecnie już nie funkcjonują, spełniły swoją funkcję, ponieważ przyjmowały do składowania odpady azbestowe. Założenie budowy kolejnych składowisk odpadów jest o tyle słuszne, o ile przyjmie się, iż w danym okresie średnio przyjmuje odpady azbestowe do składowania dana ilość składowisk. Sieć składowisk odpadów ma zapewnić możliwości unieszkodliwiania odpadów azbestowych zgodnie z prawem.

Tabela 1. Wykaz istniejących i przygotowywanych składowisk odpadów zawierających azbest (stan na czerwiec 2009 r.)

Lp	Nazwa składowiska Lokalizacja	Nazwa i adres zarządzającego składowiskiem	Wolna pojemność składowiska [m ³]
Województwo dolnośląskie			
1	Składowisko Odpadów Przemysłowych, ul. Górnicza 1 58-303 Wałbrzych	Mo-Bruk Korzenna 214 33-322 Korzenna	43 102
2	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Trzebczu gm. Polkowice	Przedsiębiorstwo Gospodarki Miejskiej Sp. z o.o. ul. Dąbrowskiego 2 59-100 Polkowice	1 240
3	Składowisko odpadów w Marcinowie, gm. Trzebnica	Zakład Gospodarki Komunalnej w Trzebnicy ul. Piłsudskiego 1 55-100 Trzebnica	6 000
4	Teren KGHM „Polska Miedź” w Lubinie Oddział Huta Miedzi Głogów ul. Żukowicka 1 67-200 Głogów	KGHM „Polska Miedź” S.A. w Lubinie Oddział Huta Miedzi Głogów	Wykorzystywane przez właściciela
Województwo kujawsko-pomorskie			
5	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych Małociechowo, gm. Pruszcz	„ECO-POL” Sp. z o.o. ul. Dworcowa 9 86-120 Pruszcz	10 079
Województwo lubelskie			
6	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych Poniatowa Wieś gm. Poniatowa	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. ul. Młodzieżowa 4 24-320 Poniatowa	1 489
7	Składowisko Piaski Zarzecze II Kraśnik	WOD-BUD Sp. z o.o. ul. Piłsudskiego 12/1 23-200 Kraśnik	138 970
8	Składowisko odpadów azbestowych w miejscowości Srebrzyszcze gm. Chełm	Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami Sp. z o.o. w Chełmie ul. Ks. Piotra Skargi 11 22-100 Chełm	1 340
Województwo lubuskie			
9	Składowisko Odpadów Azbestowych ul. Małazyńska 180 Chróścik, gm. Gorzów Wielkopolski	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., ul. Teatralna 49 66-400 Gorzów Wielkopolski	25 816
Województwo łódzkie			
10	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych Jadwinówka gm. Radomsko	Transport Metalurgia S.A. ul. Reymonta 62 97-500 Radomsko	12 000
11	„Bagno-Lubień” – teren Elektrowni Bełchatów S.A.	Elektrownia Bełchatów S.A. z/s w Rogowcu ul. Wyzwolenia 30 97-406 Rogowiec	Wykorzystywane przez właściciela

Województwo małopolskie			
12	Składowisko Komunalne w Ujkwie Starym gm. Bolesław	Zakład Gospodarki Komunalnej „Bolesław” Sp. z o.o., ul. Osadowa 1 32-329 Bolesław	43 118
13	Składowisko odpadów „Za rzeką Białą” ul. Kwiatkowskiego 8 33-101 Tarnów	Jednostka Ratownictwa Chemicznego Sp. z o.o. ul. Kwiatkowskiego 8 33-101 Tarnów	8 200
Województwo mazowieckie			
14	Składowisko odpadów komunalnych w Rachocinie	Zakład Gospodarki Mieszkaniowej ul. Traugutta 33 09-200 Sierpc	45 000
Województwo opolskie			
B r a k s k ł a d o w i s k			
Województwo podkarpackie			
15	Składowisko Odpadów w Młynach gm. Radymno	Zakład Gospodarki Komunalnej Gminy Radymno z/s w Skołoszowie 341 37-550 Radymno	35 762
16	Składowisko Odpadów Pysznicza gm. Pysznicza	Gminny Zakład Komunalny ul. Wolności 295 37-403 Pysznicza	280
P	<i>Kozodrza gm. Ostrów</i>	<i>Zakład Usług Komunalnych w Ostrowie</i>	<i>[17 740]</i>
Województwo podlaskie			
17	Składowisko Odpadów Miastkowo pow. Łomża	MPGKiM ul. Akademicka 22 18-400 Łomża	682
P	<i>Składowisko odpadów budowlanych zawierających azbest na terenie składowiska odpadów komunalnych w m. Korytki gm. Jedwabne</i>	<i>Komunalny Zakład Budżetowy ul. Mickiewicza 4 18-420 Jedwabne</i>	<i>[I etap - 20 000] [II etap - 21 500]</i>
Województwo pomorskie			
18	Zakład Unieszkodliwiania Odpadów w Bierkowie Bierkowo 120 76-261 Bruskowo Wielkie gm. Słupsk	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Słupsku, ul. Szczecińska 112 76-200 Słupsk	3 900
19	Składowisko Odpadów w Gilwie Małej Gilwa Mała 8 82-500 Kwidzyn	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. Gilwa Mała 8, 82-500 Kwidzyn	81 639
P	<i>Kwatera na odpady zawierające azbest</i>	<i>Zakład Utylizacyjny Sp. z o.o. w Gdańsku ul. Jabłoniowa 55 80-180 Gdańsk Szadółki</i>	<i>[b.d.]</i>
Województwo śląskie			
20	Sektor III na odpady azbestowe, wydzielony w ramach składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Knurowie Szybowa 44, Knurów	PPHU „Komart” Sp. z o.o. ul. Szpitalna 7 44-194 Knurów	239 090
P	<i>Składowisko odpadów komunalnych Świętochłowice – teren po eksploatacji hałdy Huty „Florian”</i>	<i>Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. ul. Łagiewnicka 76 41-608 Świętochłowice</i>	<i>[18 000]</i>
21	Kwatera X na odpady azbestowe w ramach składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Dąbrowie Górniczej	Koksownia „Przyjaźń” Sp. z o.o. ul. Koksownicza 1 42-523 Dąbrowa Górnicza	358

22	Składowisko odpadów azbestowych na terenie Oczyszczalni Ścieków Deszczowo-Przemysłowych Huty Katowice Dąbrowa Górnicza	ARCELOR MITTAL POLAND S.A. Oddział w Dąbrowie Górniczej, ul. J. Piłsudskiego 92 41-308 Dąbrowa Górnicza	Wykorzystywane przez właściciela
23	Wydzielona subkwateryna na odpady zawierające azbest w ramach sektora III składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Jastrzębiu Zdroju	Cofinco-Poland Sp. z o.o. ul. Graniczna 29 40-956 Katowice	15 977
Województwo świętokrzyskie			
24	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych Dobrów gm. Tuczępy	Środowisko i Innowacje Sp. z o.o. Dobrów 8 28-142 Tuczępy	144 008
Województwo warmińsko-mazurskie			
25	Składowisko odpadów zawierających azbest Półwieś gm. Zalewo	Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. ul. 3-go Maja 8 14-100 Ostróda	19 900
26	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. ul. Szańcowa 1 82-300 Elbląg	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. ul. Szańcowa 1 82-300 Elbląg	2 475
Województwo wielkopolskie			
27	Składowisko odpadów niebezpiecznych, ul. Sulańska 11 62-510 Konin	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. ul. Sulańska 11 62-510 Konin	119 800
Województwo zachodniopomorskie			
28	Zakład odzysku odpadów ul. Łubuszan 80 Sianów	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. ul. Komunalna 5 75-724 Koszalin	15 350
29	Składowisko odpadów Dalsze gm. Myślibórz	„Eko-Mysł” Sp. z o.o. Dalsze 36 74-300 Myślibórz	15 520
RAZEM – ISTNIEJĄCE			1 031 095
RAZEM - PRZYGOTOWYWANE			77 240

P – przygotowywane składowiska odpadów zawierających azbest

Składowiska odpadów zawierających azbest nie są rozmieszczane równomiernie na terenie całego kraju. I tak, na przykład na terenie województwa opolskiego nie ma żadnego składowiska odpadów azbestowych, jednakże jest to województwo o małym obszarze i niewielkiej ilości użytkowanych wyrobów azbestowych, a sąsiednie województwa (dolnośląskie i śląskie) posiadają liczne składowiska.

Problemem jest natomiast niewystarczająca liczba składowisk w województwach o największej ilości użytkowanych wyrobów zawierających azbest – mazowieckim i lubelskim.

Planowana do 2032 roku liczba uruchomionych składowisk odpadów zawierających azbest może ulec zmniejszeniu w przypadku istotnego rozwoju i wdrożeń nowych technologii unicestwiania włókien azbestu, pozwalających na bezpieczne przetwarzanie odpadów azbestowych.

Stan zanieczyszczenia powietrza włóknami azbestowymi

Ze względu na swoje właściwości i praktycznie niezniszczalność azbest wprowadzony do środowiska utrzymuje się w nim przez czas niemal nieograniczony. Włókna azbestu przedostają się do powietrza atmosferycznego w wyniku procesów naturalnych bądź działalności człowieka.

Źródła naturalne w praktyce mają znikome znaczenie ze względu na znaczne rozproszenie złóż azbestu oraz występowanie na terenach stosunkowo rzadko zaludnionych, podczas gdy źródła związane z działalnością człowieka dotyczą zwykle terenów o dużej gęstości zaludnienia.

Źródła związane z działalnością człowieka to:

- 1) obiekty budowlane i tereny związane z wytwarzaniem i magazynowaniem odpadów zawierających azbest,
- 2) „dzikie wysypiska” odpadów zawierających azbest,
- 3) nieruchomości, obiekty budowlane, urządzenia, instalacje lub inne miejsca, w których użytkowane są wyroby azbestowe, w szczególności podczas usuwania wyrobów zawierających azbest.

Ekspozycja zawodowa związana z pracą w warunkach narażenia na pył azbestu występowała przede wszystkim w zakładach przetwórstwa azbestu i produkcji wyrobów azbestowych.

Poza zakładami przetwórstwa azbestu, które uległy likwidacji na mocy ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 20, z późn. zm.), wciąż istnieją stanowiska pracy, na których istnieje narażenie na pył azbestu. Są to prace związane z demontażem płyt azbestowo-cementowych, wykorzystywanych głównie w budownictwie, różnego rodzaju prace na statkach, w elektrociepłowniach, elektrowniach, hutach, zakładach ciepłowniczych i remontowych, zwłaszcza związane z remontami bądź rozbiórką obiektów budowlanych, instalacji oraz urządzeń, i wynikającą stąd koniecznością usuwania azbestu.

Ekspozycja parazawodowa dotyczy mieszkańców terenów sąsiadujących z dawnymi zakładami produkującymi wyroby zawierające azbest, a także rodzin pracowników tych zakładów (ekspozycja domowa). W przeszłości zanieczyszczenie powietrza włóknami azbestu w pobliżu tych zakładów było znaczne, często kilkakrotnie przekraczające dopuszczalne wartości. Pomiar w tych rejonach przeprowadzane w mieszkaniach pracowników, jeszcze wiele lat po zaprzestaniu produkcji w zakładach wykazywały podwyższone stężenie włókien azbestu, głównie z powodu przenoszenia pyłu azbestu na ubraniach.

Biorąc pod uwagę zanieczyszczenie środowiska i zagrożenia zdrowia ludności, największy problem stanowi emisja włókien azbestu z ulegających korozji wyrobów azbestowo-cementowych (do których produkcji zastosowano około 85% ogólnej ilości sprowadzonego do Polski azbestu) oraz emisja włókien azbestu wynikająca z nieprawidłowo prowadzonego demontażu, transportu lub składowania wyrobów zawierających azbest.

Stężenie włókien azbestu w powietrzu (emisja) na danym obszarze jest bezpośrednią miarą stosowaną do określenia dawki kumulowanej, będącej podstawą szacowania ryzyka zdrowotnego związanego z zanieczyszczeniem środowiska azbestem na danym obszarze.

W ramach realizacji zadania dotyczącego oceny zagrożeń zdrowotnych mieszkańców narażonych na ekspozycję pyłu azbestowego zostały przeprowadzone przez Ośrodek Referencyjny Badań i Oceny Ryzyka Zdrowotnego Związanych z Azbestem pomiary stężenia włókien azbestu w powietrzu oraz określono ryzyko nowotworów azbestozależnych.

W latach 2004-2008 wykonano 5005 pomiarów w 16 województwach. Pomiary przeprowadzono w 1358 punktach, na terenie 249 powiatów, w 746 gminach. Przy doborze punktów pomiaru stężenia włókien azbestu w powietrzu wzięto pod uwagę: występowanie potencjalnych źródeł znacznej emisji pyłu – nagromadzenie znacznej ilości zabudowanych materiałów azbestowo-cementowych, potencjalne narażenie dużych grup mieszkańców, obszary oddziaływania byłych zakładów produkujących wyroby azbestowe w Gryfowie, Małkini, Lubawce, Ogrodzieńcu, Szczucinie i Wierzbicy, a także tereny klęski żywiołowej po przejściu huraganu w województwach opolskim, śląskim i łódzkim.

Średnie stężenie włókien azbestu łącznie na terenie kraju oszacowano na 549 wł/m^3 . Stężenia wykazywały duże zróżnicowanie w województwach i wahały się w granicach $247\text{-}1142 \text{ wł/m}^3$. Przy przyjęciu jako akceptowalnej granicy do 1000 wł/m^3 powietrza – co w normatywie higienicznym dla środowiska pracy oznaczałoby $0,001 \text{ wł/cm}^3$ (najwyższe dopuszczalne stężenie NDS wynosi $0,1 \text{ wł/cm}^3$) – nie przekracza takiego poziomu prawie 80% punktów.

Uzyskane wyniki wskazują, że średnie stężenie włókien azbestu w województwach wzrasta o 103 wł/m^3 wraz ze wzrostem ilości zużytego azbestu wyrażonej w tonach na km^2 powierzchni województwa. Województwa lubuskie i mazowieckie wyraźnie odbiegają od pozostałych. W województwie lubuskim zarejestrowano wysokie stężenia włókien w powietrzu, podczas gdy pod względem nagromadzenia azbestu zawartego w materiałach na km^2 , województwo to znajduje się na ostatnim miejscu w kraju, mając na swoim terenie najmniejszą ilość wyrobów azbestowych. W województwie mazowieckim odwrotnie, duża ilość nagromadzonego azbestu w wyrobach nie znajduje odzwierciedlenia w wielkości stężeń azbestu w powietrzu.

Wynikające z Prognozy oddziaływania Programu na środowisko rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem Programu

Rozwiązania organizacyjno - techniczne w zakresie postępowania z odpadami azbestowymi

Uregulowania prawne funkcjonujące w Polsce, uwzględniając uwarunkowania wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej, definiują precyzyjnie zasady budowy i funkcjonowania składowisk odpadów zawierających azbest, w tym składowisk podziemnych, oraz dopuszczają przetwarzanie odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych (innovacyjna technologia, której rozwój może nastąpić w ciągu najbliższych lat).

Przepisy ustawy o odpadach wskazują, że kwatery przeznaczone do składowania odpadów azbestowych nie muszą posiadać zabezpieczeń technicznych (np. ujmowanie i oczyszczanie odcieków, czy urządzenia monitoringowe) poza ogólnie przyjętymi. Ich funkcjonowanie powinno odbywać się zgodnie z przyjętymi procedurami a przyjmowane odpady powinny być zabezpieczone poprzez opakowanie ich w szczelne opakowania foliowe.

W celu zapobiegania negatywnym oddziaływaniom na środowisko mogącym powstać podczas użytkowania wyrobów zawierających azbest, a także demontażu i transportu odpadów, należy postępować zgodnie z wymienionymi poniżej procedurami, wynikającymi z obowiązującego prawa:

GRUPA I. Procedury obowiązujące właścicieli i zarządzających obiektami, instalacjami lub urządzeniami zawierającymi azbest lub wyroby zawierające azbest.

Procedura 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

Procedura 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

GRUPA II. Procedury obowiązujące wykonawców prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest - wytwórców odpadów niebezpiecznych.

Procedura 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.

Procedura 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczeniem obiektu, terenu, instalacji.

GRUPA III. Procedura obowiązująca prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Procedura 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

GRUPA IV. Procedura obowiązująca zarządzających składowiskami odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Procedura 6. Składowanie odpadów na składowiskach lub wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

W związku z planowanym wprowadzeniem do przepisów prawa możliwości unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest metodami innymi niż składowanie, w tym z wykorzystaniem urządzeń przewoźnych, konieczne będzie wprowadzenie procedur, w tym także regulacji prawnych dotyczących:

- zasad ewidencjonowania odpadów przetwarzanych w ten sposób oraz miejsc i sposobów ich ostatecznego unieszkodliwienia lub wykorzystania (karta przekazania odpadu);
- ewidencjonowania i poświadczania usług w zakresie unieszkodliwiania odpadów azbestowych na miejscu;
- kontroli efektywności/skuteczności procesów unieszkodliwiania prowadzonych w urządzeniach przewoźnych.

Ograniczanie oddziaływania na gatunki i siedliska objęte ochroną w ramach obszarów NATURA 2000 oraz na florę i faunę nieobjęte ochroną prawną

Głównymi i najistotniejszymi źródłami presji na gatunki fauny i flory, a także całe siedliska, mogącymi potencjalnie powstać w wyniku realizacji *Programu* są:

- budowa składowisk/ kwater odpadów zawierających azbest;
- eksploatacja składowisk/ kwater, w tym eksploatacja niezgodna z przyjętymi rozwiązaniami technicznymi i prawnymi;
- transport na składowiska zdemontowanych konstrukcyjnych i izolacyjnych odpadów zawierających azbest;
- demontaż odpadów zawierających azbest niezgodnie z przyjętymi procedurami.

Działaniami ograniczającymi potencjalny negatywny wpływ na środowisko, powstający w wyniku realizacji *Programu*, jakie można wskazać w odniesieniu do składowisk/ kwater odpadów:

na etapie budowy są:

- lokalizacja składowisk w minimalnej, bezpiecznej odległości ok. 1 km od obszarów chronionych - zapewniającej, ograniczenie ewentualnego negatywnego oddziaływania hałasu i pylenia;
- budowa składowisk zgodnie z przyjętymi rozwiązaniami technicznymi, w bezpiecznej

odległości od zwierciadła wód podziemnych;

- przeanalizowanie przebiegu przyszłych tras dojazdowych do składowiska o największym spodziewanym natężeniu ruchu w celu ewentualnego zminimalizowania oddziaływania transportu na obszary prawnie chronione;
- obsadzenie terenu wokół składowisk/ kwatery roślinnością w postaci zadrzewień i/lub zakrzaczeń, w celu ograniczenia negatywnego skutku, ewentualnego unosu pyłu zawierającego włókna azbestowe;

na etapie eksploatacji są:

- prowadzenie działalności zgodnie z obowiązującymi procedurami i prawem;
- przyjmowanie/ składowanie odpadów azbestowych zabezpieczonych w sposób zgodny z prawem i procedurami;
- eksploatacja (i/lub rekultywacja) składowiska w sposób niezagrażający uszkodzeniu szczelnych opakowań odpadów azbestowych.

W przypadku oddziaływania powodowanego przez wzmożony transport, w szczególności intensywnego lokalnie w sąsiedztwie składowiska, jako działania ograniczające wskazać można:

- stosowanie nowoczesnego taboru samochodów ciężarowych;
- ograniczenie transportu trasami w bliskim sąsiedztwie terenów chronionych;
- transportowanie odpadów zabezpieczonych zgodnie z obowiązującym prawem i przyjętymi procedurami.

Jako działania zapobiegawcze, w odniesieniu do etapu demontażu produktów zawierających azbest, wskazać można jedynie prowadzenie prac przez wyspecjalizowane w tym zakresie podmioty, zgodnie ze wszystkimi przyjętymi zabezpieczeniami, ograniczającymi emisję włókien azbestu do powietrza.

Organizacja transportu odpadów zawierających azbestowych

Sprawne funkcjonowanie systemu gospodarowania odpadami zawierającymi azbest wymaga bezpiecznego użytkowania wyrobów azbestowych, ich usuwania oraz transportu i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest.

Transport i składowanie odpadów zawierających azbest regulowane są przepisami ogólnymi dotyczącymi odpadów niebezpiecznych oraz przepisami szczególnymi opracowanymi w oparciu o charakterystykę fizykochemiczną tych odpadów oraz ich oddziaływanie na zdrowie ludzi.

Zasady gospodarki odpadami niebezpiecznymi określa ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach wraz z szeregiem aktów wykonawczych (wymienionych w załączniku nr 1 do *Programu*).

Zgodnie z ustawą o odpadach, odpady niebezpieczne powinny być unieszkodliwiane w miejscu ich powstawania. W przypadku odpadów zawierających azbest postulat ten w tej chwili nie jest możliwy do spełnienia. Odpady zawierające azbest powstają w wielu rozproszonych miejscach, co stwarza konieczność transportu, do centralnych punktów ich unieszkodliwiania, jakimi są w tej chwili stosunkowo nieliczne, w kontekście szacowanych potrzeb, składowiska przystosowane do odbierania tego typu odpadów. Potrzeba transportu, często na duże odległości, odpadów zawierających azbest ma swoje odzwierciedlenie w ogólnych kosztach demontażu i bezpiecznego ich unieszkodliwiania, na co zwraca uwagę również *Program*.

Sposób, a co za tym idzie koszt zbierania i usuwania odpadów zawierających azbest zależy od rodzaju odpadów i źródeł ich powstawania. Generalną zasadą postępowania z wyrobami i odpadami zawierającymi azbest jest maksymalne zabezpieczenie przed możliwością emisji włókien azbestu do atmosfery. Co jest szczególnie istotne, transport i składowanie odpadów prowadzone zgodnie z ustalonymi procedurami nie powinny stanowić źródła narażenia na działanie azbestu dla pracowników wykonujących te czynności, czy zagrożenia dla środowiska.

Obowiązek odpowiedniego przygotowania do transportu odpadów zawierających azbest spoczywa na wytwórcy odpadów.

Samym transportem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest może zajmować się wytwórca odpadów lub inny, uprawniony do tego podmiot prawny. W każdym przypadku konieczne jest uzyskanie od właściwego starosty zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Uzyskanie zezwolenia, o którym mowa nie dotyczy wytwórcy odpadów, który transportuje wytworzone przez siebie odpady lub zbiera wytworzone przez siebie odpady w miejscu ich wytworzenia.

Transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest należy prowadzić z zachowaniem przepisów dotyczących transportu towarów niebezpiecznych spełniając określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne. Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz odpady izolacyjne zawierające azbest, zgodnie z ADR zaliczone zostały do klasy 9 - różne materiały i przedmioty niebezpieczne, z czego wynikają określone wymagania przy transporcie. Posiadacz odpadów, dokonujący ich transportu obowiązany jest do posiadania dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 2 kwietnia 2004 r. w ramach zagwarantowania bezpieczeństwa pracowników i unikania zagrożeń środowiska należy uniemożliwić emisję włókien azbestu do środowiska podczas transportu i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest, w szczególności przez:

- szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm wyrobów i odpadów o gęstości objętościowej równej lub większej niż 1000 kg/m³;
- zestalenie przy użyciu cementu, a następnie po utwardzeniu szczelne opakowanie w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm odpadów zawierających azbest o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³;
- szczelne opakowanie odpadów pozostających w kontakcie z azbestem i zakwalifikowanych jako odpady o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m³ w worki z folii polietylenowej o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm, a następnie umieszczenie w opakowaniu zbiorczym z folii polietylenowej i szczelne zamknięcie;
- utrzymywanie w stanie wilgotnym odpadów w trakcie ich przygotowania do transportu;
- magazynowanie przygotowanych do transportu odpadów w osobnych miejscach zabezpieczonych przed dostępem osób niepowołanych.

Przed każdym załadunkiem odpadów skrzynia ładunkowa pojazdu powinna być dokładnie oczyszczona, w szczególności z ostrych i twardych przedmiotów (np. gwoździ, śrub) nie stanowiących integralnej części nadwozia pojazdu. Wskazane jest wyłożenie podłogi skrzyni ładunkowej folią, w celu zabezpieczenia przed uszkodzeniem opakowań. Załadunek i rozładunek odpadów (palet, pojemników typu big-bag) powinny odbywać się przy wykorzystaniu dźwigu lub podnośnika.

Transportujący odpady powinien odmówić przyjęcia przesyłki odpadów, która nie posiada oznakowania wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz w przypadku, gdy opakowanie zostało uszkodzone przy załadunku.

Przesyłki z odpadami zawierającymi azbest powinny być ułożone i umocowane na pojeździe tak, aby w czasie ich przewozu nie przesuwały się oraz nie były narażone na tarcie, wstrząsy, przewracanie się i wypadnięcie z pojazdu. W trakcie przewozu ładunek powinien być dokładnie zabezpieczony folią lub plandeką przed uszkodzeniem. Po każdym wyładunku odpadów z pojazdu należy dokładnie sprawdzić, czy na powierzchni skrzyni ładunkowej nie znajdują się pozostałości po przewożonych odpadach. W razie stwierdzenia takiej pozostałości należy niezwłocznie ją usunąć oraz dokładnie oczyścić pojazd i jego wyposażenie z zachowaniem zasad przewidzianych dla prac przy usuwaniu azbestu.

Odpady niebezpieczne zawierające azbest transportowane są na składowisko przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest. Tam następuje ich przekazanie następnemu posiadaczowi odpadów - zarządzającemu składowiskiem i potwierdzenie tego faktu na „Karcie przekazania odpadu”.

Rozwiązaniem problemu nieefektywnego transportu odpadów na teren niekiedy znacznie oddalonych składowisk może być stosowany w niektórych krajach, np. w Danii system stacji zbiorczych (wyposażonych w odpowiednie kontenery) dla danego rejonu, do których kierowane są odpady azbestowe z rozproszonych źródeł ich powstawania. Ze tych stacji odpady transportowane są do miejsc ich ostatecznego unieszkodliwiania, co pozwala znacznie ograniczyć uciążliwość samego transportu.

Alternatywą, dla której opracowywane są w tej chwili podstawy prawne (nowelizacja zapisów ustawy *o odpadach* i aktów wykonawczych) jest również przetwarzanie odpadów zawierających azbest na miejscu ich usuwania, w specjalnych urządzeniach przewoźnych.